

Konst och politik.

Nyligen läste jag i en af våra tidningar ett telegram med öfverskrift: »kärlek och politik». Man skulle ju kunna tro, att kärlek och politik icke hade mycket att skaffa med hvarandra; detta telegram handlade om Parnells för honom ödesdigra hjärtförhållande till några engelska damer ur den högsta societeten och har bevisat, för att icke tala om alla de till världshistorien hörande kärleksförhållanden mellan furstar, hjältar, politici och andra framstående män och deras älskarinnor, att tillräckligt många facer af dessa skenbarliga antipoder eller vidt skilda saker kunna stå i det närmaste samband med hvarandra.

»*Konst och politik*», skulle man, vid första anblicken af en sådan sammanställning, ju också antaga icke berörde hvarandra så nära, att man under rubriken af dessa båda hopförda ord skulle kunna finna känslpunkter som närmade de anuans skiljaktiga begreppens nerver till hvarandra så, som jag i denna uppsats vågar göra. Men bara en återblick på de allra nyaste företeelserna inom konstvärlden och den politiska skall ögonblickligen visa huru intimt dessa tvänne bergepp kunna stå till hvarandra.

Har icke nyligen kejsarinnan Friedrichs politiska resa från Berlin till Paris, till den tyska arffjordens metropol, bevisat att man kunnat begagna sig af konstens täckmantel och svepskäl för att försöka göra affärer i ren politik. Om nu den tyska högerpressen på alla upptänkliga vis efter kejsarinnans misslyckade expedition sökt att inränga afsigten med hennes resa helt och hållet under konstnärligt syfte, så kan den fördomsfrie iakttagaren näppeligen underlåta att se ett groft schackdrag af de tyska politici för att på ett eller annat vis närma sig den franska nationen, hvars politik för närvarande bör synas tyskarne lika stor och epokgörande som den franska *konsten*. Man försökte att genom ett upprop till den franska nationen öfvertyga alla de europeiska folken om att, i hvilket skede man än genom händel-

sernas gång hade råkat till hvarandra, det heligaste af hvad fredsarbetet bland folken kan uträtta dock höjer sig öfver hvarje politiskt syfte, så att man under de fredliga idrotternas värn kan appellera till konsten, såsom det högsta medel under hvilket freden kunde trifvas bland de olika folken. Man sökte att förmå de franska konstnärerna att till den stundande stora utställningen i Berlin insända sina tafior och skulpturer, för att därmed visa huru i fredliga värf de olika, till och med de fiendtliga, nationerna räckte hvarandra handen.

Expeditionen misslyckades till stor skada för konsten (ty fransk målarekonst bredvid den moderna tyska skulle ha varit till stort gagn) och var den utmärkta personlighet som käjsar Friedrichs upphöjda gemål representerade i hög grad att beklaga; ty om än den tyska statspolitikens skäl för henne själf var hemligt eller dunkelt, så hade hon med sitt ädla syfte åtminstone icke bort underkastats den förödmjukelse som de franska chauvinisterna sorgligt nog läto henne vederfaras.

En annan stark beröringspunkt mellan konsten och politiken är den stora, härliga och allt genomdande känsla som kallas fosterlandskärlek, ty man måste väl erkänna att fosterlandskärleken bör kunna inrymmas åtminstone såsom en själfskrifven underafdelning under den med så många nyanser utrustade hufvudrubriken: politik. Hvad har icke fosterlandskärleken mäktat åstadkomma inom alla konstens områden? De stora världshistoriska tilldragelserna eller de olika folkens enskilda stora bedrifter, där furstarna eller folket själf eröfrat rykte och ära i de utkämpade striderna för land och folk, för själfständighet och frihet — hafva icke *de* utgjort tusentals motiv för målaren, bildhuggaren, skalden och teaterförfattaren? Därom vittna både världslitteraturen, kyrkornas glans och alla konstmuséer på jorden och icke minst under renaissancens och vår tid de många präktiga och härliga bilder som framställa just dessa folkens, staternas, furstarnes eller de stora händelsernas gång — både på bragdernas, lagstiftningens och upplysningens väg — genom de freskomålningar som i alla stora kulturländer smycka salarne, trappuppgångarne och till och med det yttre af de stora monumentala byggnaderna; — och hvad särskildt den dramatiska diktningen beträffar, så hafva vi ju hundratals mästerverk som genom framstående personligheters karaktäristik skildra de förnämsta tilldragelserna inom staternas och folkens lif. Och nyligen hafva ju konsten och politiken kommit i så nära beröring med hvarandra, att man skulle kunna säga: att politiken gifvit dödsstöten åt ett konstverk och konsten

en icke mindre ödesdiger stöt åt politiken i det nyligen af Sardou författade dramat »Thermidor», som endast en gång uppfördes på Théâtre français i Paris, där det, på grund af de radikales opposition genom det tumult som de förorsakade i vreden öfver den teckning Sardou gjort af en af den stora franska revolutionens coryphéer, genast nedlades och förbjöds att vidare uppföras.

Efter de franska tidningarnas kritik öfver pjesen hade min aning sagt mig, att detta stycke icke vore att anse såsom något framstående verk af den flitige författaren och efter genomläsandet af detsamma, för hvilket ett sådant väsen hade gjorts i Paris, besannades min farhåga, ty jag vågar rent ut säga att detta Sardous opus både i literärt och konstnärligt hänseende förekommer mig som ett machverk, ovärdigt en teater af den rang som Théâtre français intager, och är det mig en oförklarlig gåta huru den upplyste direktören för denna teater kunnat finna smak i att införlifva stycket med sin teaters repertoar. Om man också iakttaget den skicklige faiseurens tekniska förtjenster, måste man förundra sig öfver hur liten anda och kraft som i det rent politiska där förefinnes. Att fransmännen med sina minnen från den stora revolutionen icke kunnat finna sig i, att denna stora politiska tilldragelse så småaktigt har kunnat dramatiskt behandlas och däraf icke blifvit tillfredsställda och inspirerade, det finner jag ganska naturligt. Lika naturligt finner jag att en skådespelare af C. Coquelins rang genom sin framställning af hufvudrollen har kunnat koka smaklig soppa på en spik. Utgången af styckets uppförande i Paris förklarar tydligt att vakenheten hos de franska konstnärligt sinnade kände sig mera förnärad än tilltalad af detta opus. Styckets framgång i Berlin har varit mycket tve tydlig liksom begäret att uppföra det där synes mig tillgjordt; och att det i Petersburg, bland fransmännens onaturliga bundsförvandter, ryssarne, hvilka nu spela ett politiskt spel med fransmännen, som under andra tider och förhållanden själfva skulle rubricerat en dylik alliance under politisk *humbug*, väckt ett slags uppmärksamhet, är framför allt att söka i en rysk tendens att smiekra Frankrike i den utsträckning som behöfves för att förarga tyskarne; och att den ryske kejsaren vid första representationen af »Thermidor» själf gaf signalen till applåder vid slutrepliken i stycket: »Vive la république!» — det har antagligen sin egen särskilda lilla sensationsorsak som roat själfherrskaren för att visa sin liberalitet inför Europas folk, som blyges öfver ryska regeringens tyranni mot judarne, och har alldeles icke, vare sig från literär eller konstnärlig synpunkt eller från politisk, något att

skaffa med de stora politiska förhållandena stater och folk emellan.

Men häraf ser man att konsten och politiken, pro et contra, kunna, till och med då man minst anar det, beröra hvarandra.

* * *

Hvad jag framför allt afser med denna uppsats är, att tala om hvad konsten och politiken gemensamt borde kunna uträtta i vårt land, i Sverige; hvilka beröringspunkter de böra hafva och i hvilket ädelt syfte de borde kunna gemensamt väcka oss ur den slummer i hvars fängslade armar vi alltför länge varit insöfda. Bland andra obehagligheter, för att icke säga sorger, som hemsökt oss, vill jag specielt hålla mig till en. Denna sorg synes för ögonblicket *i det närmaste* öfverstånden. Att tro att så *verkligen* är fallet vore likvisst farligt; vi ha snarare råkat in i en förvirring, som ledt oss till själfbedrägeri.

Denna olycka är ingen farsot med dess fasor som dragit härjande fram öfver landet och förminskat innevånarnes antal eller stämplat de lefvandes uppsyn med de smärtans och sorgens anletsdrag, hvilka bära vittnesbörd om en djup bedröfvelse.

Det är håller icke någon politisk sorg, ehuruval vi nog skulle kunna ha skäl att vidkännas sådana, det har hela den senaste riksdagsperioden med de flesta regeringshandlingar, partiintressen och förlöpingar från skilda håll, hvilka just ej kunnat väcka våra fosterländska sympatier, tillräckligt visat oss; men huru skulle den politiska sorgen i ett land som vårt kunna vara af makt att fullkomligt förkrossa oss, då politiken, trots dess klumpiga spetsfundigheter och missgrepp, fortfarande hos oss, efter den långa försoffelsens fred i hvilken vi lefvat, måste spela en lika underordnad roll som konsten för närvarande i många afseenden hos oss intager. Det är icke striden mellan ett gammalt system och detta systems förkämpar och det nya systemets frimodiga förespråkare, som fört oss på själfbedrägeriets stråt och gjort oss ängsliga.

Våra lugna svenska ansigten förråda inga häftiga passioner och fosterländskärleken, som för kort tid sedan ännu nästan var ett dödt ord, sedan till och med våra moderna författare inom skönlitteraturen affärdat både historia och historiska minnen från området för vår fantasi och våra historiemålare med några få undantag nästan tillslutit häfdernas bok och bortkastat de penslar som fordom från de stora minnenas palett funno färger att framställa våra härliga sagor och våra historiska händelser i anslående

bilder, har icke kommit våra hjärtan att vibrera. Och den nu med en gång vaknade fosterlandskärleken, som post festum ger sig tillkänna genom försvarsinsamlingar och cirkusföreställningar, är väl ej af det allra uppriktigaste och mest uppoffrande slag — om också historiska bilder ingå i programmet.

De olyckor och sorger som i stort och smått under en följd af år öfvergått våra provinser och städer hafva icke håller lagt sig mer betungande öfver våra sinnen, än att vi med lugnt mod fortfarit med det myckna festande som vi inom hela landet, och icke minst denna karnavalsvinter, varit vittne till. Och den ständigt nya tillökningen af förlustelseetablissementer i hufvudstaden vittnar högt under tonernas ljud om vår sorglöshet.

Man skall nu fråga, hvilken är då denna stora bedröfvelse eller sorg som hemsökt oss? och jag vill svara: Denna olycka har statsmakten under lång tid förberedt, den har, trots alla varningar, inträffat. En af de viktigaste institutioner för svensk odling, ett forum för konstens förnämsta appellerande till nationen har lämnats för vind och våg eller åt sitt öde. Jag menar nationalteatern eller nationalteatrarna. — Om de också åtnjuta nåden att kallas kungliga, liksom förr, hafva de förvandlats till privata företag, hvilket icke kan vara rätta planen för dessa teatrars nationella och fullt konstnärliga betydelse. Det kungliga namnet — männe det kan göra något till saken? Väl vore, om konstens suveränitet beherrskade dem allt framgent; vi vilja hoppas att så blir!

Folket skall ej förgäfvos ropa efter »panem et circenses» om också brödet för folket har blifvit något dyrare och skådespelens aera hufvudsakligen kommit att utgöras af den godtköpsrepertoar som den enskilda företagsamheten på våra privatteatrar hufvudsakligen måste sörja för, för att kunna bestå, lämnande åsido det mästa af det värdefulla, som i stället ofta borde pryda nationens förnämsta teatrar och uppfostrande inverka på dessa teatrars framstående både adepter och artister.

Med de pänningar som för några år sedan flerfaldiga gånger bortslötsats vid några dagars festande för främmande furstar hade nationalteatrarna kunnat understödas för långa tider. Innebörden af det gamla ordspråket »noblesse oblige» borde väl lika fullt tillämpas vid intresset för nationel konst och för våra nationalteatrar, som för att ära främmande eller egna furstar, huru framstående de än kunna vara.

Genom det arrangement som teaterkonsortiet för uppbyggande af ett nytt operahus vidtagit har visserligen statsunderstöd och andra subsidieförmåner beviljats operan, och en gammal konstinstitu-

tion skall måhända därigenom och genom det för ögonblicket skenbart gynsamma förhållande under hvilket de s. k. kungliga teatrarne nu arbeta, och tack vare pressens och allmänhetens varma deltagande emotse en något så när betryggande framtid i ekonomiskt afseende. Men *huru länge* torde ej vara godt att förutsäga med de redan stora pretentionerna från både publikens och de utförande artisternas sida — och hvilka pretentioner nog komma att kräfvä ännu större summor när en gång de nya anspråksfulla lokalerna öppnat sina portar för den allt fordrande allmänheten, som redan hos oss är tillräckligt bortskämd förut. En viss energi hos de för ögonblicket styrande, hvilka rastlöst arbeta för det ekonomiska beståndet och äfven i konstnärlig väg visa ett nit som icke bör underskattas, försäkrar nog både kungliga operan och den dramatiska teatern om att man med mera lugn nu än förr, då både riksdagen och konungen drogo sina händer ifrån teatrarne, kan motse fortsättningen af detta arbete, som borde blifva lugnt och gagneligt; men då klanderlustan hos publik och kritik och slappheten efter ansträngningen hos de styrande så småningom åter inställer sig — då kan lätt hända att nationalteatrarne åter komma att föra ett tynande lif och kanske ännu en gång gå sin konstnärliga undergång till mötes, om de icke dess förinnan komma att sortera under statens kontroll och nationens öfverinseende. Därför behöfvä de icke blifva Kgl. Hofteatrar. Sådana inrättningar gagna i regeln konstens intressen icke mer än väl skötta nationalteatrar, men de äga ett stort företräde om de åtnjuta den i landet regerande furstens frikostighet, som beredvilligt och offervilligt betalar *all* teaterns deficit utan att riksdag eller kommun behöfvä blanda sig i spelet. Men en högre instans eller ett riksdepartement (hålst undervisningsdepartementet eller ett de sköna konsternas ministerium) bör en nationalteater sortera under, ty det republikanska eller demokratiska element hvaraf en teaterpersonal och dess artistiska ledare består bör underordna sig en högsta instans som ser stort i det konstnärliga och njugett eller lindrigt hämmande i det sig själfst öfverskattande individuella hänseendet. Men denna högsta myndighet eller chef skall också besitta den allsidiga bildning och erfarenhet, den humanitet och ridderlighet samt den kraft i om-döme och beslut som en så vigtig kulturinstitution, som en Nationalteater, kräfver.

Så viktiga frågor som t. ex. bebyggandet af våra nya stadsdelar, beträffande ändring och försköning af de gamla stadsdelarne och de lämpligaste platser för uppförandet af projekterade monumentala byggnader, föranleda ju ganska ledsamma meningsskiljaktigheter, hvilka på grund af det ofta omogna i alla dessa planer och det icke alltid systematiska i allt hvad som rör ordnandet af våra dyrbaraste monument och minnesmärken i landet, alstra ofta missnöje, och när sådant uppstår ha vi också fullkomliga bevis för att vi i det som rör vår svenska konst, och det fosterländska som bör vara hufvuddraget i denna konst, icke äro på det klara med hvad vi ämnat, kunnat och bort göra. Att vi råkat in i duperingens och humbugens luftström, det står fast; och det är i stort sedt en af de stora olyckor som hemsökt oss, just när vi skola till att verka i stort; och denna stora sorg hvilat icke allenast som ett ovädersmoln öfver vårt färg- och hållningslösa lif i allmänhet, den hvilat också qväfvande under vår gråblå horisont och sträcker sig öfver alla konstens områden, äfven öfver teatrarnes. Bland alla våra konstförhållanden står för närvarande måhända det musikaliska högst, d. v. s. *konserterväsendet* som både i val af god repertoar och godt utförande svingat sig upp till en erkännansvärd position. Härmed får dock icke operaverksamheten förblandas, hur aktningvärd den än må vara.

* * *

Vårt lands oförgångliga naturskönheter inverka icke stort på vårt skönhetssinne, *det* krymper allt mer ihop, dignar mot marken och gräfvit sig ned i dyn, medan vi, likt dårar, ideligen bygga tornspiror på de flesta af våra hus. — Hvar peka de? — Icke mot det högas symbol, utan mot skrytet! Vi excellera gärna i det absurda och ofta i det fula. Ensemblen ser ändock rätt bländande ut, och det är den som bedrager oss.

Det är känt, att vi i Stockholm, landets hufvudstad, med undantag af ett par arkitektoniska mästerverk, icke äga några monumentala byggnader som förråda att man under de närmast förgångna århundradena eller under detta sekel förstått hvad skönhetssinnet egentligen kräfver för att nationellt utmärka nationens hufvudstad. Skrytet öfver densamma har alltid varit stort och öfverdrifvet. Ha vi fått några väl disponerade och välskötta parkanläggningar, hvaraf de stora städerna i utlandet öfverflöda och hvaraf de äga betydligt både skönare och större urval än vi, så

inbilla vi oss att vi, genom de få vi äga, fullständigt stå på samma nivå som de stora europeiska hufvudstäderna. Detta är dock ingalunda fallet.

Historiska minnesmärken från vår gamla kultur äga vi inga, de förnämsta nyare byggnaderna visa några fullkomligt stillösa gatuperspektiv på grund af de många olika stilar de representera, men bland hvilka man icke igenkänner eller upptäcker något för landet eller nationen nationellt egendomligt. Och alla vyer inom staden förstöras af telefongalgar och trådar. Vi behöfva ett vida utsträcktare telefonsystem än andra hufvudstäder, därför att vi äro latare och bekvämare än folket på andra stora platser. Kyrkor äga vi inga som förråda någon högre, kraftigare och tilltalande mäktig verkan för skönhetsinnet eller det religiöst stämningfulla. En kraftig protest mot detta är den nyrestaurerade tyska kyrkan och den artistiskt nyligen utförda Johannes nya kyrka, som dock ingalunda är tillfyllest för att ensam kunna representera kyrklig byggnadskonst i en stor hufvudstad. Lyckligt dock att denna kyrkas skapare väckt oss till eftertanke i denna riktning.

(Våra provinsdomkyrkor äro så mycket mera framstående och restaureringen af Upsala, Skara, Lunds och Linköpings kyrkor talar högt för stor insigt inom den kyrkliga arkitekturen).

Begäret att restaurera våra gamla slott är väckt genom nitiske mäns konstnärliga ifver och i denna riktning tyckas vi gå ett nytt och efterlängtadt skede till mötes. Andra minnesmärken från förflutna tider, där det rent pittoreska gör sig gällande, finnas icke heller i hufvudstaden. Stockholm har *en* förtjenst i att prydas af några nya ypperliga statyer af berömda svenske män, konstverk fullt jämgoda med hvad de stora europeiska städerna bestått sig, om man undantager Linné-statyen.

Lyckligtvis börjar den tiden närma sig då våra konstnärer finna tillfällen att med fresker ändtligen kunna smycka några försalar och trappor i några af statens konstmuséer. Lika lyckligt synes det att en stor del af våra talangfullaste moderna målare nu börjat att åter slå sig ned inom fosterlandet eller att oftare besöka det. Hittills hafva de flesta af dem liksom undvikit de härliga scenerierna i vårt land och dess karaktäristiska folktyper, dess husliga seder och bruk. De hafva nog haft dem iopräntade i sina hjärtan och sina tankar, men hafva ändå hellre afbildat de föremål och typer som omgifvit dem därute, där de i främmande land vistats; men uteblifvandet från hemmet och verksamheten i det främmande landet gör, att desse målare blifva främmande för oss och vi för dem. Lifvet där borta är rikt och

skönt och lärorikt, men de stora pauserna i arbetet skola fyllas af intressanta skisser och motiver från fosterlandet — de andra pauserna likaså med hvad som bjudes därute. Visst är målar-konsten den universellaste bland konster, men den blir ej mindre universell därför att den är nationell. Lyckligtvis inse våra konstnärer bland målarna detta allt mer och mer, och de hafva vunnit terräng både i hemmet och utlandet just genom att vara svenska. Största vinsten ha våra landskapsmålare beredt oss.

Historiemåleriet (det fosterländska, det på fosterlandskärlek inflytelserika) har sorgligt nog råkat i misskredit; det är den s. k. *moderna* naturalismens och realismens fel. Därför kan man icke nog ifrigt uppmana våra historiemålare att vända tillbaka till det fundament som restes af idealisterna och t. o. m. romantikerna, och på så vis skola konstnärerna finna möjligheter i och till allt.

Det är komiskt, man drar på munnen t. ex. åt professor Sandbergs Gustaf Vasa-taflor och andra historiska »gubbar», och det kan man godt göra utan att skämmas eller utan att sära den gamle mästaren hvars stoft sofver i grafven eller andra som gå här och vanka och också måla historiska gubbar från Vasatiden; men så hafva vi ju ett motsatt vackert exempel i honom, som ändock förstår att både därute och här hemma göra lycka med »Carl XII:tes likfärd» och han som gjorde sig ett namn med »En hjertes död». Äro icke dessa exempel talande bevis för min sats? —

Vi hafva liksom en rädsla för att se i stort i allt som rör konsten, likaså i målar-konsten; med andra ord i allt det nationella; det är felet! När man sträfvar framåt vill man rätta på tiden, men då skall man också rätta sig efter *konstens* kraf, så går tiden i jämbredd med konsten och konstnärerna. Konstnärerna måste skingra den oro som plågat dem, de måste återvända så ofta som möjligt till fosterlandet, lefva upp i våra gemensamma och i sina egna minnen!

Hvilken anda har farit isynnerhet i våra målare, hvilka från början hafva haft anlag just för det stora historiemåleriet? I Frankrike, Belgien, Italien, Österrike och Tyskland stå ju oupphörligt djupt tänkta och präktigt utförda historiemålningar på konstnärernas stafflier. Alla stora och små utställningar gifva vittnesbörd därom. Och för vår publik är ju, bland andra utmärkta målningar som vi i Stockholm fått skåda, Munkaczys härliga mästerverk: »Christus inför Pilatus» en tillräcklig illustration.

Endast ett par svenska konstnärer hafva infrat sina löften i den riktning jag talar om, — huru — vill jag här ej inlåta mig på att våga bedöma. Här vill jag endast påpeka det sorg-

liga faktum, att våra målare i allmänhet, trots medfödd talang och ursprunglig böjelse, liksom tvingat sig ifrån hvarje tanke på både svensk- och världshistoria och förlorat sig själfva och sin konst i ett famlande bland alla slags *små* ämnen från lifvet omkring oss. På det sättet bli de svaga på alla punkter och hur har det kommit därhän? — Jo, de så kallade moderna realisterna, både inom de bildande konsterna och framför allt inom litteraturen, hafva äfats om att göra narr af och att slita sönder hvarje inspirerad tanke, som vågat hvila på en stor, tragisk, politisk, tankediger, frigörande historisk tilldragelse.

Icke ens de små karaktäristiska genrebilder, som historien i så rikt mått i sina smärre episoder har att bjuda på, fick leka en ny-modern konstnär i hägen. Och denna onaturliga afsmak har slagit rot hos allmänheten samtidigt med liknöjdheten för det stora skådespelet på scenen, därför att en hop städade och talangfulle smädeskrifvare, falska konstdomare och ignoranter hafva uppträdt såsom omvändelseprofeter. Falska profeter allesammans! —

Huru ofta hafva vi icke i utställningslokalerna här hemma bland publiken sett ny-moderna s. k. »förståsigpåare» med binoclen för ögat nonchalant skrida förbi något större historiskt måleri under det på förhand efterapade och inlärdade uttrycket: »hvad är det där för gubbar?» och så utan vidare skyndat till den nakna kvinnostudien, som ofta ganska illa tecknad och målad dock i främsta rummet tilldragit sig deras uppmärksamhet.

Det påminner mig för resten om ett drag af en numera afiden, på sin tid känd kritiker, som hade för vana, vid återvändandet från punschsalongen till teatersalongen efter slutad mellanakt, att alltid komma för sent och dymedelst störa publiken. Vid uppförandet af en svensk historisk pjäs fick han, då han en gång som vanligt inträdde i salongen, långt efter sedan ridån gått upp, plötsligen syn på Gustaf II Adolf, hufvudpersonen i stycket som först visade sig i styckets andra akt och nu en god stund redan varit inne på scenen, hvarvid kritikern högt utropade: »hvad är det där för en djefvul!» Han var själf döf och antog naturligtvis att alla åskådarne liksom själfva kritikern voro lomhörda.

* * *

Ett af de ädlaste grunddragen för fosterlandskärlek är sympati. Sympati för sitt eget land och sitt eget folk och dessas

minnen är af så naturligt ursprung att en dylik känsla kan förutsättas vara medfödd hos hvarje människa som icke förlorat all aktning för det land som sett henne födas och de människor som i detta land omgifva den infödde och kallas landsmän; men för att detta land och detta folk skall blifva infödingen riktigt kärt, så måste han, isynnerhet om han tillhör ett från de öfriga nationerna aflägsset, fjerran land, hvars egen kulturhistoriska utveckling varit och är beroende af andra stora staters och folks utveckling sedan århundraden tillbaka, ovilkorligen för sitt framåtskridandes skull känna större eller mindre sympati för det folk från hvilket han hemtat sitt bästa och sitt mest praktiska vetande och tillgodosett detta vetande i förnyad form såsom sin egen tillhörighet. Sympatiens makt är en kraft, hvilken med få undantag både hög och låg är beroende af. Huru hafva vi under de senare decennierna tillvaratagit denna sympati gent emot de öfriga stora folken i Europa?

Ingenstädes går det så lätt att glömma och byta om stämning så som i Sverige, både i konstnärligt och politiskt hänseende. — Huru utpräglad var ej vår förtjusning under vår franskvänliga period? Under det sista ödesdigra kriget mellan fransmän och tyskar hurrade vi i förtjusning åt hvart litet telegram som kanske af misstag vågade tala om ett tyskt nederlag. Huru sörjde vi icke då öfver Frankrikes olyckor — och nu hurra vi lika tappert under vår tyskvänliga period; särskildt utmärkte vi oss vid det tyska kejsarbesöket. Så är det alltid, i medgången buga vi oss, i motgången vända vi ryggen till och försumma vårt eget intresse.

Till vår egen skam skola vi glänsa genom frånvaron vid verdensutställningar, sådana som t. ex. den sista stora i Paris och den stundande i Chicago, och hafva genom sådana politiska misstag i hög grad försvagat sympatien i utlandet för oss, och specielt i Frankrike; ändock står kompassen som — trots stormens skakningar — visar rätt, i Frankrike! Man har under senare tider, under den senaste franska kloka statsregimen icke haft tillfälle att liksom i tid och otid för icke länge sedan ropa: I Frankrike råder galenskap! Men äfven då sådan der rådde, fanns det ändock metod i denna galenskap, om man gick tingen inpå lifvet och icke dömde ytligt. Hvad hade världen varit utan Frankrike, och rent ut sagdt: hvad skulle Europa blifva utan ett stort och mäktigt Frankrike? — Må man äntligen sluta att döma detta land och dess folk efter de tyska tidningarnas uppfattning, efter boulevard-mobbens fantasier eller efter de vilda fantasternas orgier. Pack finns det öfverallt! — Och glömmom ej, att med de

välsignelser den stora franska revolutionen skänkt oss, hon också nödvändigtvis måste belamra oss med partiernas oro.

Då den unge tyske kejsaren för några år sedan gästade oss, hade han af ödet, tidigare än han hade kunnat vänta, intagit tronen och korats till herrskare af ett af de mäktigaste riken, men hade icke hunnit och kunnat på något vis fördunkla gestalten af sin hädangångne, af hela det upplysta människosläktet sörjde fader. Hvarifrån kommo vid detta besök alla våra flaggor, och sköldar, äreportar och vitklädda flickor, som strödde blommor för den unge fursten, som då ännu ingenting hade uträttat, som var värdt att hurra och strö blommor för?, som reste likt en segrare strax ofvanpå begrafningarne efter de store segerherrarn, hvilka knappt lyktat sina ögon, solande sig i deras glans och för hvilken upphörligt »Heil dir im Siegeskranz» alldeles omotiveradt uppstämades? — Troligen har den unge kejsaren vid närmare begrundande funnit allt det der ganska underligt. — Det var icke långt derefter som en annan arftagare till ett stort kejsarrike, trött af livvets fester jagade en kula genom sitt hufvud och lät den förvånade världen göra sina jämförelser. Ädel, bildad och älskad, hade han icke mod att fylla sin pligt, ansvaret syntes honom för stort och resultatet för ringa.

Den tyske lifskraftige monarken fortsatte sin eriksgata nära nog genom de flesta germaniskt europeiska stater, för hvilkas emottagningsfester han tycktes hysa en benägenhet såsom få af sitt stånd, men också därför att hans ungdomligt vackra vetgirighet manade honom till dessa resor för att lära känna folk, seder och bruk, hvilket allt skulle gagna hans egna folk. De främmande furstarnes officiella gästspel falla sig mycket dyra och uträtta i allmänhet föga för staters eller folks välfärd. Korta såsom dessa officiella besök vanligtvis äro gifva de den besökande den mest ytliga och intetsägande inblick i länders och folks väsen och karakter, och, besynnerligt nog, de flesta furstar gifva sig aldrig ro att se längre än till ytan, ehuru de hafva god tid och regeringsärendena i deras respektiva länder gå sin maskinmässiga gång dem förutan. Må statsmakterna på ett värdigt sätt emottaga sina höga gäster, må furstarne stå faddrar åt sina höga kusinbarn och utnämna hvarandra till befälhafvare i sina arméer (ehuru dylikt kan leda till ömtåliga situationer i krigstid), må folken visa sina höga gäster vördnad och aktning, men icke bära sig falskt åt. Man kan vara en tyst och höflig, ja, en nyfiken åskådare, men man behöfver icke skräna i onödan. Mottagandet i Stockholm af det sachsiska kungaparet var lagom och värdigt, liksom det

sista besöket af den danska kungafamiljen och hade sin speciella anledning genom återknytandet af nära och vänliga släktförhållanden, men mottagandet af den unge tyske kejsaren var öfverdrifvet. — De moderna furstebesöken eller de kejsarliga visiterna i Europa skulle måhända betyda fred? — De betyda troligen endast ett uppskjutande af fiendtligheterna, därför att stormakterna nu frukta hvarandra och ängslas för det stora, moderna krigets fasor. De hafva intet emot om de kunna sysselsätta Ryssland i Asien emot England och att hindra Frankrike från det nu åter gryende tillfället för en försoning med Italien, som den sista politiska æran på ett onaturligt sätt skiljt från sin naturliga bundsförvandt genom den ganska hemska Trippelalliansen. Måhända har också den tyska politiken att i Sverige beröra frågan angående Gotlands viktigare hamnar, och det är icke utan att Rysslands plötsliga hotande politik mot Finland har sitt förspel i Sveriges, det gamla finska moderlandets politiska sympatier för Tyskland. Bajonettspetsarne hafva ännu icke fått sin definitiva riktning, de tyska sträckas, trots vänliga försäkringar och filantropiska förespeglingar för de arbetande klasserna, mot Frankrike och socialisterna, de ryska mot Tyskland och norden (därför att nordens vill leka med och dertill anslå hela nittio dagars öfning om året) och mot nihilisterna.

Vår roll var länge den menlöse betraktarens och vi syntes nöjda med att få vara inbjudna till festskådespelen, men sedan vi sträckt oss något längre och omotiveradt upprifvit de gamla såren, som tiden sannerligen borde hafva läkt, är det icke omöjligt att vid sjelfva spektaklet vi också blifva kallade till tjenstgöring, därför att vi velat vara med om repetitionerna och öfningarna.

Den unge, tyske, lifskraftige monarken representerar ett system, som, huru duktigt det än må vara, ännu ej borde hafva förbländat oss så, att det mäktat plåna ut alla traditioner och sympatier.

Och på sympatien, något af det heligaste individen och samhället kan beröras af, bör man sätta högt pris och ej försöka skudda dess lena mantel från sina skuldror. Denna mantel skyddar för drag från farliga ställen. Må man akta sig! Det finnes en Nemesis för allt och för alla oförsigtigheter och tvetydigheter!

I hvilket förhållande stodo de anstalter vi hade vidtagit för att festligt mottaga den tyske kejsaren, mot de med hvilka vi mottogo stoftet af en af Sveriges störste och berömdaste söner: John Ericsson?!

Det var i sista minuten man räddade Ericssons stoft från ett fiasko i mottagningsceremonielet, och det slutliga utförandet af denna högtid var så glanslöst som möjligt från statens sida; och hade icke det svenska folket, hvars hjerta klappade varmt för fosterlandets ärofulle son, gått så godt som man ur huset för att från Stockholms redd följa honom ända till hans sista undan-gömda hvilorum, så hade det varit bättre för John Ericsson att få hvila i den jord i det fjerran fria land der han utfört sina stordåd. Dessa här omtalade stora fester, så väl emottagandet af tyske kejsaren som af John Ericsson, hafva så till vida med svensk konst att göra, att vi vid dessa tillfällen, liksom tillförene, till full evidens bevisade *vår* och *våra myndigheters* oförmåga i den dekorativa konsten och all sorts »esprit d'arrangement» för att kläda en stor stad i festskrud. Äfven med små medel borde annat kunnat åstadkommas.

När den ädla, högt religiösa känslan af sympatiens heliga makt icke i stort, det vill säga: hos *alla* lefver bland folket, då kan heller icke vara att förvänta, att sympatien för det ädlaste som himlen skänkt menniskan, näst gudsfruktan, nämligen njutningen af konsten, som också är religion, sant och ärligt skall bemäktiga sig nationen. Derfor har måhända, under samma tid som öfverklassen i lugnet under den långa freden suttit vid sina fyllda grytor och materielt födt och pyntat sig, också konstens heliga flamma allt mer och mer brunnit ned i lampan, och har behöfts och komma att behövas de största ansträngningar för att hålla henne vid lif, på det hon icke alldeles må slockna, utan tvärtom i en snar framtid åter flamma upp i full låga och sprida sitt ljus öfver hela landet. Af dessa orsaker har också vår teaterkonst ifrån inspirerad lif glidit ned från sin högre ståndpunkt till detta lägre plan, der konstutvecklingen förlorat sin allvarliga karakter och bemängt sig med den nyare tidens humbug och varietékonst.

Det har sett ut som om allmänheten endast följt sin nyfikenhet och för denna lätta förströelseåtrå hade visat ifrån sig den verkliga konsten såsom öfverflödigt under vår nyare utvecklingsprocess. Men dålig teaterkonst är fullkomligt obehöfelig för vår utveckling; hellre då stänga alla våra teatrar! Men en god scenisk konst, som sträfvar till fullkomlighet, den är en klar källa ur hvilken vår själ och vårt hjerta henta vederqvickelse och näring; och för en sådan konst hafva vi förlorat sympatien!? Huru är detta möjligt?

En sjuklig förvirring har gripit oss. Sedan flere år tillbaka

hafva våra hjertan kallnat för det ideella och sublimes inom konsten, vi hafva insupit de moderna naturalistiska författarnes öfverdrifter, deras förakt för det upphöjda i religion och moral och märka icke att vi på detta sätt underminerat den mark vi trampa och som vi önska måtte bära oss och gifva oss goda skördar. Men denna jord remnar under våra fötter och skall icke allenast sluka oss i förtid, lefnadströtta som vi sjelfva gjort oss, utan också våra barn skall hon i förtid skörda, generation efter generation, om vi icke söka de kraftiga och stärkande botemedel, hvilka återföra oss på de vägar der sanning, lefnadsvishet och lifsglädje stråla emot oss.

Näst religionens helande kraft — en kraft som är nedlagd i hvarje människobröst, om ock sökande sitt uttryck i olika yttre former, och i hvarje ädel form Gud behaglig — finnes icke en makt så stor, inflytelserik och lifgifvande som konsten i alla dess upphöjda former. Och ingen konst är mera tilltalande, lättfattligare och försoningsmäktigare än den sceniska konsten, rätt skött och rätt utförd. Dåligt understödd, skött och utförd, är hon förderbringande. Denna mäktiga konst utöfvar *en kraftfull och opphörlig pånyttfödelse, som väcker hela nationer liksom individer till eftertanke och dåd. — Ha vi förstätt detta? — måhända för icke så länge sedan. — Men under de sista decennierna ha vi ansträngt oss för att slita sönder den gyllene boja som sammanläkande oss med den sanna konsten och i stället låtit snärja oss i de sköra band som den låga och intetsägande konsten gång på gång ovärdigt knyter samman. Det är skarv på skarv, knut på knut och därför ett skört godtköpsband i alla slags urblekta färger. — Intresset för den sceniska konstens högsta uppgifter bleknade vid foten af tronen och likgiltigheten blef det smittande giftämne som grumlat vårt blod. »Ädla skuggor, vördade fäder» hafva bannlysts från scenen. Tiljan nedtrampas af idel moderna *lumpna* gestalter. Om också scenen *skall* återgifva bilder af vårt eget genomledda lif och låta våra egna dygder och laster skrida oss in på lifvet för att väcka våra bättre känslor eller vårt löje, skall man därför tro att scenen ostraffadt kan bannlysa de stora bilderna från förgångna tiders händelser eller de store hädangångne författarnes karakters- eller sedemålningar? Tror man, att man i något afseende kan lemna de stora förebilderna i sticket? Bilder och föredömen som uppfostrat folken och skådespelarkonstens bästa utöfvare!? Bilder och föredömen, hvilka skola tala till folken och undervisa dem!? — Det stora dramat kan väl väcka revolutionärer (och väl är det, när sådana behöfvas) men ej anar-

kister, komunarder och socialister (i sämre mening); men det skulle det nya, moderna dramat snart kunna göra, om det får tid att utveckla sig åt det misstänkta håll dit det syftar. — Man vill från spellistan stryka ut Shaksperc, Calderon, Schiller och Goethe och deras skola, och tro att *det* är utveckling och framåtskridande . . . Vansinniga kräftgång! Må den varda slut! — Den som för besvärets skull bortkastar kulturens dyrbaraste blommar — blir förvildad.

Vilja vi åt oss uppfostra goda, om möjligt stora skådespelare, eller vilja vi nöja oss med godtköpsgycklare? Vilja vi slutligen se några stora författare bland våra dramatiska skriftställare eller skola vi visa dem alla till sekund- och muntrationsteatrar-nas arenor? — Vilja vi det bättre och bästa, måste vi också utöfva det bättre och bästa. Det skall ändå alltid bli nog stort spelrum kvar för dem som fordra litet eller intet af det goda.

Skall den goda smaken och den goda tonen i landet och hufvudstaden icke endast vara förbehållen några få, skall den blifva inflytelserik och uppfostrande, då kunna vi icke nöja oss med mindre än att hela vårt teaterväsea bygges på solidare grund än under senare tider varit fallet. Några få exempel till sträfvan efter det bättre, äro ej nog. Tror manne styrelsen för kgl. Dramatiska teatern, att i valet af de romantiska dramerna »Ruy Blas» och »Kabal och Kärlek» ha gjort det litterärt bästa urvalet, då bedrar hon sig storligen. Victor Hugos onaturliga och — trots de vackra *franska* verserna — puerila äfventyrsstycke borde helst ha hvilat på bibliotekshyllan; de onaturliga personer som i detta stycke framställas utgöra intet helsosamt studium för skådespelarne; och Schillers af ungdomlig feberglöd och raseri mättade ungdomsarbete är, när man vill göra Schillers författarenamn ånyo praktiskt känt hos en publik som glömt eller aldrig intimt känt denne store författare, ett misslyckadt val, då så många bättre stycken af denne författare finnas att välja. Dessutom kunna dramatiska teaterns nuvarande lamt uppfostrade skådespelare ej gifva den rätta färgen åt begge dessa romantikers eldfångda stycken, förutan hvilken besväret med deras inöfvande blir fullkomligt betydelselöst. De af staten i det närmaste öfvergifna konstitutionerna skola, såsom vi hoppas det, snart åter kräfva statens understöd och också erhålla det. Skulle konsten blomstra under den nuvarande interimperioden, ju större bör då väckelsen för staten blifva att vilja vara med om äran. Men framför allt skall den *dramatiska* scenen (talscenen), som är den sceniska konstens a, b, c, understödjas! Vår nationalopera-scen, som kraft-

fullt återupptagit sin verksamhet med kanske för många utländska sångarkrafter, har af många skäl rätt att blifva väl anskrifven igen och under stundande gynsammare ekonomiska förhållanden icke behöfva äflas om att under brinnande säsong bjuda på idel debutanter, som efter ett par år vilja öfvertaga ledningen af teatern.

På våra större talscener, der framför allt talets konst bör samvetsgrannare idkas och der poesien, »en vältalighetsform som än bättre återgifver själs- och sinnesrörelsernas föreställningsverld», icke bör behandlas som ett styfbarn, som endast då och då får komma och hälsa på de främmande och äntligen till rikare omvexling med dagens ofta talangfulla, men ephemera prosa-alster må fröjda vårt sinne — der vilja våra blickar möta världshistoriens betydande män och qvinnor, de krönte hjeltarna och de krönte brottslingarna i deras dygder och synder. Det är ett stort fel att försöka låta oss glömma deras stordåd eller deras vederstyggligheter. Skulle folken under den eviga utvecklingen slutligen komma att glömma forna råa tiders barbari och despoternas skändligheter, kunde lätt hända att vi till slut väcktes ur vår dyala genom förnyandet af tyrannernas forna illbragder under ny form. För reaktionära rörelser är steget från nutid till forntid mycket kort i våra dagar. Civilisationens utveckling är en långsam process, dess hämmande eller förstörelse kan gå ofantligt hastigt, om många äro med om illdådet. Vi kunna sjelfva påskynda förderfvet genom bristande vaksamhet. Furstarne glömma gerna sjelfva de mörka punkterna i kungakronikan och anse folkeus domslut öfver tyranner och idioter på tronen för helgerån.

Furstar och folk skola mötas tillsammans vid skådespelen för att tillsammans njuta eller skrämmas, för att uppfostras tillsammans. — Vår tids obegränsade läsning inom alla ämnen och riktningar börjar utesluta historien. Må då historiens minnen återupplifvas från scenen. Låtom oss lyssna till de tankar och ord, hvilka filosofer, siare och skalder i skådespelen lägga på de handlande personernas läppar. Om dessa ord också äro skaldens, då Nero eller Gustaf Adolf tala, äro de genom historiens vittnesbörd och på grund af den föreställning man genom traditionen gjort sig om de personer som framställas i dikten eller på scenen, ändock sanna uttryck för hvad den framstälde tänkt och utträttat och bilden i dess helhet kan då ej förfela att på vår inbillning verka tilltalande eller motbjudande — förutsatt att bilden skapats af en verklig skald eller stor författare och återgifves af en utmärkt, en god eller åtminstone en sanningssökande och sin konst hängifven skådespelare.

De kälkborgerliga eller vulgära fraser, som de moderna teaterförfattarne lägga i munnen på rouéer, samvetslösa ockrare och näsvisa betjentslynglar, fraser från boulevarderne, caféer, restauranter och kokott-salonger kunna omöjligen i längden verka annat än förslappande. De liksom vädja tiil vårt medlidande dessa bornerade skrattpreliker. — Skrattet, ja! kom med skrattet, det äkta, det helsosamma, det frigörande! Låt det komma osökt och qvickt som från Holberg, Molière och Beaumarchais eller från våra egna oförderfvade författare, men icke öfversatt från »Fliegende Blätter». — Hur mycket helsosammare skall det välkomna skrattet verka på våra nerver efter att samma nerver förut kommit i dallring genom de storslagna och uppskakande scener, som sanningen i sin oförgängliga metallspegel framhållit för våra blickar ur tidens digra och handlingsrika annaler. Då skall skrattet verka fördelande, välgörande, befriande! Men bara skratta för skrattets skull, bara fina? — det leder till idiotism både hos publik och skådespelare.

Den otur, som hemsökt våra teatrar, är dubbel, ty den beröfvade också den enda riktiga plantskolan den dramatiska konsten senast, ehuru endast helt kort tid, egde i Sverige, dess existens. När staten vägrade de kgl. teatrarne sin hjälp, måste också musik-konservatoriets teaterskola i följd af konservatori-styrelsens likgiltighet eller försumlighet upphöra. Den understöddes af de kgl. teatrarne. De ofärdiga eleverna hafva nödvändigtvis hals öfver hufvud kastats in på den inför den betalande publiken praktiserande teatern, der alla slags mindre goda exempel i förtid demoralisera dem, både i etiskt och estetiskt afseende.

Vaksamhet därför I alle, som hafven Eder anförtrodda de viktigaste embeten inom den sceniska konstens rämärken i vårt kära fosterland. Hvarje lättsinnig åtgärd i val af styrelse, teaterstycken, rollfördelning eller instruktion vid de teatrar, som i främsta rummet skola vårda vår konstnärliga utveckling, skall otvifvelaktigt innebära sitt eget straff. Det straff som nu ödesdigert hvilat öfver våra teatrar är en gifven följd af vårt lättsinne, som försmått att vårda traditionen, i alla andra länder tillvaratagen. Vi hafva nu börjat liksom från början igen. Vi ega icke längre några traditioner som äro oss heliga, hvarken i repertoarväg eller i den sceniska framställningens sublimes konst — och därför hvilket mödosamt arbete! Derför ansträngning till det yttersta! — Belöningen, om den också låter vänta på sig, skall förvisso ej uteblifva!

Hardi.

En farlig dröm.

(Forts.)

Pastorn stod och stirrade efter henne och tog sig med det förra plågade uttrycket om pannan.

»Ja, ja, pastorn är mannen att uppskatta en så fullblodig skönhet», småskrattade baron.

Pastorn rynkade ögonbrynen. Skönheten? Nej, det var likheten som slagit honom — likheten med en dröm, aflad af det ensamma lifvet därute i skog och mark och närd af ett passionerad otillfredsställdt behof af lycka och njutning.

»Son min är alldeles förälskad», fortfor baron. »Se bara med hvilken fart han sätter efter dem! Hm — han blir afsnäst tror jag. Jo, jo, hon kan det också, den lilla. Men, oss emellan, hon menar nog intet med det — hon har till hälften gifvit sitt löfte — ja, pastorn förstår, detta är en hemlighet så länge», tillade han godmodigt och stack sin arm under pastorns, för att föra honom med sig.

»En hemlighet, som alla tycks veta om», log pastorn med sitt styggaste leende.

»Nå, nå, pastorn, inför goda vänner pratar man lätt bredvid munnen.»

»Ja, och ju fler som veta om det, ju svårare blir det sedan för kontrahenterna att göra saken om intet, ifall någon af dem skulle åtra sig.»

Baronens magra, röda ansigte, omgifvet af krithvitt hår och med en liten mustasch, hvilken som en hvit bomullstapp satt i allt detta röda, blef blågredelint. Han bet sig i läppen och sneglade åt sidan med sina mattblå ögon — hade någon hört pastorns yttrande?

»Nej, tro för all del intet sådant. Hvad son min ångår, kan ju lite hvar se hur galen han är i henne, så han ångrar sig nog icke. Och hon — nåja, små flickor äro

alltid kapriciösa i början, men det ger sig nog. Så, nu spelas det upp igen. Jag tror vi nu gjort vår pligt häruppe och tryggt kunna gå ner och få vår lilla grogg i herrarnes rum.»

Pastorn kände en stark lust att stanna uppe och se på de dansande, men han teg och följde sin värd.

Där nere dracks och spelades kort.

Pastorn sjönk ner i ett soffhörn, där han blef sittande hela kvällen och såg på. Han rökte den ena cigarren efter den andra, men afböjde att dricka, ty blodet sjöd kokhet i hans ådror. En naggande oro ville drifva honom bort från alltsammans, för att ostörd kunna få blicka in i sin drömverld. Men, nej, den skulle icke tillfredsställa honom längre. Verkligheten — fast det var galenskaper alltsammans. Handlade han klokt så drack han sig dödfull, för att komma ifrån ett medvetande, som hotade att beröfva honom besinningen, och vaknade i morgon sig själf igen med kopparslagare och hvardagsnaf. Ah — den där musiken däruppe! Med sådant lif han dansat under sin studenttid! Om han bara en enda gång finge sluta henne i sina armar — kanske skulle förtrollningen då brytas.

Han sprang upp. I detsamma kom matbud.

»Fy fan, bror pastor, hvad du varit tråkig hela kvällen», ljöd i korus under det herrarne bröto upp för att begifva sig till matsalen. »Men hvad går åt dig, karl, du är ju hvit som lärft i synen!»

»Nej han har varit blodröd hvar gång jag sett på honom», ljöd en annan röst.

»Du är sjuk, bror. Far du hem — men först en sup och en smörgås.»

Men pastorn kunde icke äta. Han gick ut och stälde sig på verandan, därifrån han kunde se in i den upplysta salen. Hon syntes icke till någonstans — kanske var hon i sidorummen. Han vände sig otåligt om. Ja, hvarföre stod han också där och spejade efter henne. Bäst vore att han begåfve sig hem — hem till sin hustru och barn och kon, som skulle kalfva och grisarne, som måste ut på bete för att de icke skulle få trikiner, ehuru det var att befara att de gingo och rotade i åkrarne, och inhägnaden i kalfhagen som den fläckiga stuten sparkat ned och som måste upp igen.

Han kunde för sin inre syn se hur komministergården låg där och badade i månskenet, tyst och stilla, ty allt sof

bakom de nerfälda gardinerna — allt utom hans hustru, ty det var vid denna tid hon brukade sätta sig upp i sängen i det lilla kvafva rummet, kasta öfver axlarna en urblekt sjal, som stank af småbarn, och så lägga den lilla minsta vid bröstet.

Ja, dit var det han skulle gå.

Såsom tokig slog han den knutna näfven för pannan och gick långsamt utför trappan.

Plötsligt stannade han i skuggan af några buskar. Därborta mellan trädstammarne framskymtade något, som i den drömlika belysningen verkligen kunde tagas för en skepnad ur den dunkla sagovärlden. Ibland stannade den ljusröda skepnaden och såg sig skyggt omkring, ibland skred den framåt med dröjande steg.

Skulle han gå — gå just nu? Han vore en dåre om han icke unnade sig att än en gång se in i dessa ögon, se den korallröda munnen och detta välbekanta guldhår belyst af månens bleka ljus.

»Pastorn — åh, hvad pastorn skrämde mig!»

»Har fröken haft hjärta att gå ifrån den lysande festen därinne?»

Pastorns röst darrade — han skälfde från hufvud till fot, men han visste att betvinga sig och läggande händerna på ryggen började han skenbart lugnt gå bredvid henne.

»Lysande! Nej vet pastorn, då skulle pastorn se våra fester i Göteborg och sådana toiletter sedan! Hvad tycker pastorn om min — jag smög mig ut för att se hur allt detta skulle taga sig ut i månskenet.»

»Ah, var det därför», sade han småleende.

»Ja, men icke bara därför; jag ville också se, om jag skulle våga att gå omkring ensam härute. Jag har läst om att sådana här gamla slottparker skola vara så vackra i månsken, men — jag tycker allt det är en smula kusligt också.»

»Men väl icke nu, när jag är med», sade han mildt och drog hennes bara arm in under sin. Den oförståndiga, hon hade icke ens kastat en sjal öfver de nakna skuldrorna, hvilka lyste snöhvita bredvid hans svarta prestrock.

»Icke kan väl för öfrigt något så vackert skrämma fröken», fortfor han.

»Det är så underligt — alldeles som när man drömmer något hemskt. Vet pastorn, jag törs aldrig vara ensam i ett rum, där månen skiner in. Det skrämmer mig så.»

Pastorn teg och stirrade framför sig i sanden. Var det i alla fall hennes öde att något ondt skulle komma vid henne en gång i detta månsken »som skrämde henne så». Var det hennes och hans öde? Ofrivilligt omfattade han den lilla hand, som likt ett hvitt blomblad låg på hans rockärm, och strök den sakta.

Hennes svarta ögon blänkte till af förvåning, men så log hon. Han var ju prest och gift.

»Jag brås nog i mycket på stackars lilla mamma. Jag har nerver såsom slaknad guttaperka säger vår gamle husläkare och han vill ha mig till Gausdal i sommar. Men farbror baron föreslog mig att resa hit i stället; motion och landtluft är det nyttigaste för unga flickor, säger han.»

»Och en rik svärdotter det nyttigaste för en gammal utfattig baron — *tänker* han.»

»Åh kors!» utbrast hon förbluffad. »Jag trodde aldrig att en prest kunde säga något sådant. Ja», tillade hon med en liten axelryckning, »hvad är att göra. Flickorna, mina systrar menar jag, ha båda blifvit gifta med adelsmän och då är det icke värdt jag kommer med något sämre.»

»Är det endast sålunda fröken ser saken?»

»Å-åh — jag har nog läst om kärlek och min älsklingsopera är Romeo och Julia. Men alla säga ju att det är bara nonsens — att jag är barnslig, som lägger sådant på sinnet. Hvad tror pastorn?» tillade hon och såg ifrigt upp på honom.

»Det är syndigt att gifta sig utan att älska», sade han hårdt. Hon såg nedslagen ut.

»Det blir så bråkigt att nu draga sig tillbaka», mumlade hon, »och så får jag dem allesammans emot mig. Jag kan ju komma att älska honom efteråt, säger syster Frida.»

»Tror ni detta? Ja, förlåt mig, jag — — är ju prest.»

»Det är så snällt af pastorn att tala med mig om detta. Nej, jag tror det icke — men kanske kan jag aldrig bli kär. Jag ville det bra gärna, jag har läst så mycket därom», tillade hon tankfullt.

»Jag tycker ingen är såsom jag föreställt mig att min hjälte måste vara», fortfor hon efter en stund. »Pastorn är den enda som —» med en plötslig rodnad höll hon upp och ville draga sin arm ur hans. Men han höll den kvar.

Ah, sådan natt detta var! Det var så att man kunde bli tokig — sådant månsken, så allting doftade och så dessa

svarta ögon, som blickade så tanktullt, som om de just vaknade upp ur en drömlös slummer till en fordrande verklighet — och så dessa runda, snöhvita skuldror. Två gånger öppnade pastorn läpparne för att säga något, men fick icke ett ljud öfver dem. Alla hans tankar drogos in i ett vildt tumult där den ene ville hit den andre dit, och de band han under årens lopp pålagt sin obändiga natur brusto i ett nu. Det var som om alla begär rusat fram ur sina tvångsgömslen och vildt pockat på sin andel af lycka. Var lifvet värdt att han gjorde denna uppoffring?

»Hvarför säger pastorn ingenting? Skola vi gå in.»

Gå in nu? Lemna henne åt de andra och återupptaga sin roll af familjefader och intetsägande landtprest?

»Nej, låt oss dröja ännu en stund och återgå till det vi talade om. Fröken tror således i alla fall att det kan finnas kärlek — något som binder samman två själar för tid och evighet, så att de icke kunna skiljas trots vidriga omständigheter härnere och slutligen grafven. Två själar, som en gång skola återfinna hvarandra efter lång skiljmassa, rik på tårar, längtan och smärta — skänker det icke sällhet att kunna tro detta?»

»Det låter så hemskt allvarsamt. Kom låt oss gå in — det börjar nästan bli kallt.»

Utan att säga något ryckte han prestkappan af axlarna och svepte om henne.

»Nå, så lustigt — en prestkappa! Det drömde jag aldrig om att få på mig. Så bra i alla fall — jag lofvade lilla mamma att vara rädd om mig, men jag glömmer det jämt», tillade hon orolig.

Han drog åter hennes bara arm under sin och hon följde villigt med honom. Detta var i alla fall långt angenämare än den kvafva balsalen därinne med sina fadda ka-valjerer och illa klädda damer, och så var han ju gift och prest till på köpet, så det kunde ju icke göra någonting.

»Du lilla skygga väsen, medgif att du längtar efter kärlekslycka!»

Hon ryckte till och såg sig omkring med osäker blick. Var det pastorn, som yttrat det där? Ett sådant uttryck han visste att inlägga i sin röst i så fall.

»Pastorn måtte visst ha varit rysligt kär någon gång», sade hon och bjöd till att tala i lätt ton, ehuru hon kände

sig till mods såsom aldrig tillförene, både sorgsen och glad. Det var de dumma nerverna.

»Kär! Jag älskade en gång någon som var förvillande lik er — knapt så älsklig, men en passionerad, hängifven kvinna. När jag så här blickar in i era ögon, är jag nästan färdig att tro, att ni är hon.»

Hon gaf till ett rop.

»Gud, så rädd jag nu blir! Hon är död och jag går igen i henne.»

»Så barnslig fröken kan vara. Stackars lilla fogel, så ni skälfter. Se så lugna er nu, den jag menar var endast en drömbild, till i min fantasi. Ett underligt öde har låtit er födas i min drottningens gestalt, men ett ännu underligare öde förde er i min väg.»

Så småningom hade de hunnit ut till parkens gräns. De stannade i skuggan af några björkar; framför dem löpte landsvägen såsom ett bredt, hvitt band i månskenet och på andra sidan därom stod skogen, än i dunkel, än i ljus.

»Ser ni skogen — skola vi icke gå ditin?»

»Jag vet inte, är det icke hemskt?»

»Nu blir fröken barnslig igen. Ser fröken jag vet ett ställe därinne där det växer en sällsynt blomma. Om man lyckas finna henne en natt som denna, så glömmar man sedan för hela lifvet alla sorger och kval, för att endast minnas den ousägliga lycka man den midnattsstunden med blomman i sin hand erfor.»

Nej, nu gycklade han bestämdt med henne. Med en min af lugn, täck värdighet rätade hon på sig.

»Nej, vet pastorn det tror jag då inte. Jag är lättskrämd och en smula mörkrädd, men visst inte så barnslig som de flesta tro. Oftast är det en fint af mig att göra mig sådan — för att få läsa böcker och se teaterpjeser, som jag annars icke skulle få. 'Hon begriper det i alla fall icke', säger pappa och lilla mamma skakar på hufvudet, men låter mig hållas — naturligtvis när pappa och flickorna sagt det. Och så har jag fått läsa en hel del af Edgren och Strindberg och allesammans, så vet pastorn, jag är rätt försigkommen. Inte är det värdt att gyckla med mig.»

»Gyckla!»

Han såg ned på henne med sitt mest sjäfulla och be-
dårande småleende. Hon försökte vända bort blicken, småle och känna sig obesvärade, men såsom magnetiserade sjönko

hennes ögon i hans och så fortforo de att stå och se in i hvarandras ögon en kort stund under stigande hjärtklappning och ångest.

Plötsligt ryckte han till vid ljudet af ett afläget rop, som hans vana öra uppfångat. Jaså, man skulle komma nu för att skilja dem åt — skilja dem åt grymmare än döden kunde göra det. Olika pligter och konventionell hänsyn skulle göra dem till främlingar för hvarandra och dock skulle samma jord fortfara att bära dem båda. Så grymt, så omänskligt fick det icke vara — gånge deras öden i fullbordan.

»Se, fröken, hur skogen står och drömmer! Kom, låt oss vandra ut i månskenet och glömma himmel och jord.»

En så farligt väljudande röst han hade, och så han visste att använda den. Hon hade icke hört att man ropat hennes namn; hon hade noga följt med uttrycket i det besjälade anlete hon blickade in i — dess skiftningar från lidelsefull trånad till förtviflan och så detta något, som dårade och band henne och kom henne att önska att han slog armen om hennes lif och nästan bar henne, medan han med kväfd röst frågade om hon var beredd att taga farväl af allt det som förut bundit henne vid lifvet, ty efter en lycka som denna, kunde de icke vända åter till människorna och hvardagslifvet — sådana som de lämnat det alltsammans.

Men midt ute på landsvägen stannade hon i plötsligt ångest. Det låg öfver henne såsom en osynlig tyngd att något rysligt måste hända henne denna underliga natt, men hvad det kunde vara, blef nu först riktigt klart för henne. De små skära sidenskorna borrhade ner sig i det hvita vägstoftet och vid den häftiga rörelse hon gjorde, då hon slet sin arm ur hans, gled den svarta kappan af hennes axlar och blef liggande där på den slingrande hvita vägen som en stor plumpfläck på en oskrifven pappersremsa.

»Pastorn — pastorn måtte väl aldrig få den inbillningen att jag är *hon*. Skogen lär ju vara så trolsk sådana här månskensnätter.»

»Ån sedan.»

Han endast smålog och såg ned på henne, där hon stod så kvinligt mjuk och älsklig midt i den omgifvande skogen med sina tunga skrofliga konturer. Det var som om alla linnéorna därinne lånat sina färger åt hennes dräkt

medan solen själf måtte ha mejslat hennes anlete, uppfylld af sina minnen från södern, men beherrskad af nordisk klarhet.

»Åh, då törs jag icke gå med. Pastorn har sådana gudomliga ögon och jag blir så lätt komfys.»

Han böjde sig ner, tog upp kappan, riste dammet af den och svepte den åter om hennes skuldror.

»Min drottning, jag vill bära dig.»

Omsluten af hans armar var det henne alldeles som om setat på operan och sett sin älsklingsopera »Romea och Julia». Men hon grät nu icke för Julias skull. Själf var hon Julia, som älskade — endast älskade, glömsk af allt annat.

Det blef uppståndelse af när det omsider upptäcktes att den unga främlingen, för hvars skull festen tillställts, saknades. Man lugnade sig först med att hon blifvit illamående och gått upp på sitt rum, men utskickade bud mälde snart att den unga fröken hvarken fanns där eller i hela huset eller parken.

Man sökte intala hvarandra att någon olycka omöjligt kunnat ske; troligen hade hon lockad af månskenet gått ut och obekant med trakten råkat vilse.

De småningom afroppande gästerna lofvade att hålla utkik och ropa utefter vägarne inåt skogen, och allt husets folk utskickades dessutom åt alla håll.

Då pastorns trilla kördes fram, upptäcktes att äfven pastorn saknades, men det föll ingen in att sätta detta i samband med frökens försvinnande. Iugen hade sett dem tillsammans, utom ett par bönder, som voro stadda på vandring till staden och begifvit sig af långt före soluppgången. De hade sett dem just som pastorn lyfte henne upp i sina armar och vek af inåt skogen; men detta ingick i vittnesmålen långt efteråt. De som hade lagt märke till pastorns förstörda utseende kvällen förut, antogo att han, som synt illamående, föredragit att gå hem i den svala nattluften, och mycket förargad måste således inackorderingen sitta upp bredvid den sömniga drängen och kuska i väg ensam med honom.

Slutligen voro alla farna, men att gå och lägga sig tänkte ingen af de kvarvarande på.

Solen rann upp strålande klar och varm, torkade ljusa fläckar i sanden, sög åt sig daggen på gräsmattorna och öppnade blommornas kalkar. Alldeles som vanligt! Och dock skulle denna dag draga en bitter skandal öfver den gamla herrgården, utom hvars bastanta murar väl aldrig nått annat än doften af ryktet om de strider, som därinom kämpats för bibehållandet af det sekelgamla skenet af nobel gedigenhet.

Friherrinnan och frökvarne hade dragit sig tillbaka till sina rum. Gamla baron vankade oroligt omkring lite hvarstans, men unge baron låg med ridstöflor och jockeymössa på och snarkade och sof på en af sofforna i salongen. Ridspöet hade glidit honom ur handen ned på mattan och flugorna fingo obehindradt taga sin morgonmotion upp och ned i det röda, upphetsade anletet. Han sof som en stock efter föregående aftons litet för mycket »tillbästatagande». Han hade först tänkt att rida ut för att själf uppsöka sin sköna, men öfvervåldigats af sömnlust; och här låg han nu och drömde att han jagade genom skogen, öfver stockar och stenar och öfverallt slog sin värkande panna mot kvistar och barr, utan att finna, den han sökte. Just som han med ett förskräckligt brak rände hufvudet mot en trädstam, väcktes han af ett häftigt utrop från gamle baron.

Denne hade väl för tionde gången gått ut på balkongen för att speja nedåt allén.

»Nu komma de! Skynda dig då -- för fan. Kan du se om hon är med? Mina ögon litar jag icke på mera.»

Den unge herrn for upp, gnuggade sömnen ur ögonen, snappade till sig det oundvikliga ridspöet och rusade ut på balkongen. Han skuggade ögonen med handen. Det var ett underligt tåg som närmade sig, först som en gytttrad massa därefter i början af allén, sedan allt närmre så att enhvar kunde särskiljas.

Först kom en stallkarl vandrande något förut med tunga, klumpiga steg; något efter honom kom pastorn och sist alla de andra i en tyst, undrande hop.

Men pastorn gick med stapplande steg och på armarne bar han något, som han öfverhöljt med sin kappa. Men alla visste dock genast hvad det var, ty nedanför den böljande kappan hängde en tung, gyllne hårfläta, hvori ännu en och annan hårnål satt kvar, och böljade ett virrvarr af skär silkestyll, som söndertrasad togs fatt af vindflägarne,

ibland drogs ut i långa remsor och snärjdes om fötterna på den gående, tills han med ett kraftigt ryck befriade sig därifrån, då de genast luftade af från vägen in bland buskaget, där de gömde sig tills hösten åter obarmhertigt skulle draga fram dem i ljuset, blekta af regn och smutsiga af jord och täljande en sorglig saga om hvad som var och hvad som blef slutet.

Pastorn själf var ohyggligt blek — en lefvande död, som bar något liflöst, ty bättre såg det icke ut.

Gamle baron sjönk ner i en stol och lade handen öfver ögonen, medan den yngre lutade sig ut öfver räcket, ropade an stallkarlen och frågade hvad som händt.

»Vi veta rakt ingenting. Vi träffade på dem ett stycke bort på landsvägen alldeles som nu; men då vi ville hjälpa pastorn att bära, bara skaka han på hufvut och vinka åt oss att gå.»

»Lemna mig icke, pojke! Gif mig din arm och hjälp mig ner. Är hon död förs jag aldrig se hennes far i ansigtet. Jag lofvade att taga vård om henne som min egen dotter.»

De båda herrarne gingo ned, den gamle skälvande baronen stödd på sonens arm. Dörrar öppnades och slogs igen och snart var hela huset ute i trappor och korridorer.

Nere i stora farstun stod pastorn nästan maktlös lutad mot en vägg, men sin börda fortfarande på armarne.

»Hvar skall jag lägga henne?» stammade han.

Man visade honom upp på den unga främlingens rum, men ingen kom sig före med att erbjuda sin hjälp eller göra en fråga. Något i hans ögon afskrämde dem.

Sakta och varligt nedlade han sin börda på sängen. Ett ögonblick föllo hans armar slappt ned utefter sidorna, sedan höjde han dem åter, ordnade kuddarne under det fortfarande öfverhöljda hufvudet, tog den hängande hårflätan och lade den med en dröjande rörelse, som täljde sin egen historia, utefter sängkanten.

Alla de närvarande voro som slagna af skräck.

»Är hon död?» hviskade omsider gamle baron.

Pastorn svarade icke. Han lutade sig djupt ned och lyfte upp en flik af den svarta kappan. Men ingen kunde se hans ansigtsuttryck, ty han stod vänd med ryggen emot dem alla; men ett knastrande ljud hördes såsom när någon i dödsångest skär tänderna.

»En förklaring i himlens namn, pastor», jemrade sig gamle baron. »Säg oss, är hon död.»

Ändtligen vände pastorn sig om. Och då var det som om alla de tillstädesvarande återsett en bekantskap från långt fordom och som lifvet illa tilltygat på allt sätt, ty så gammalt och härjadt såg hans ansigte ut.

»Väl om så vore», ljöd det klanglöst från hans läppar. Sedan tillade han med ansträngning en uppmaning till alla obehöriga att aflägsna sig, hvarpå den bestörta betjäningen och det påträngande gårdsfolket långsamt drogo sig tillbaka, så att endast familjens medlemmar med pastorn befunno sig kvar i rummet.

Han ropade till inspektoren att ombesörja doktors och kronofogdens hemtande hvarpå han stängde dörren och återvände till sin plats vid sängen.

»Och nu en förklaring i himlens namn, pastor! Kronofogden?»

Det var tydligen endast i följd af stark viljeansträngning pastorn höll sig upprätt. Hans blick for ut öfver rummet, öfver de tillstädesvarandes hufvuden och fastnade vid en ljusblå sidenrock med fantastiska broderier, som hängde på en klädhängare vid dörren. Hade hon kanske haft den på sig i går, strax innan hon klädde sig till den ödesdigra festen?

»Jag står här såsom en grof förbrytare. I går afton medan dansen pågick, lockade jag henne med mig ut i trädgården, vidare genom parken ut i skogen och — där tog jag henne med våld.»

Frökvarne slogo händerna för ansigtet och flydde skrikande ut ur rummet. Men pastorns sista ord hade knapt förklungit i en ansträngd hviskning, förrän ett hvinande ljud hördes och unga barons ridspö for genom luften och drog en mörkröd strimma tvärs öfver prestens likbleka ansigte.

»Hut prestracka!»

Det blixtrade till i pastorns ögon, men i nästa sekund sjönko de mot marken.

»Det är rätt, jag förtjenar ej bättre», sade han endast.

»Ingen skandal — för himlens skull ingen skandal», jämrade sig friherrinnan från den fätölj hvori hon nedsjunkit.

»Har ni dödat henne, människa?» sporde gamle baron med skallrande tänder.

Liksom till svar härå slogs i detsamma prestkappan

tillbaka — ett feberhettadt anlete tittade fram — ett skri och så en ny vanmakt.

Nere på gamle barons rum var ännu ostädadt och luften mättad af spritångor och cigarrök från föregående dag.

Pastorn satt sedan en timme tillbaka nersjunken i det soffhörn, där han aftonen förut setat och tänkt så många underliga tankar. Baronens själf gick likt en sömngångare upp och ned. Nu öppnade han fönstret och lät den solfyllda luften spela in och skingra kvalmet. Hans små ljusblå ögon stirrade ut på den leende taflan af sol och högblå luft, mörka bladgrupper och färgrika blomsterparterrer, allt medan han i sitt grumliga minne letade efter en idé, som kunde bringa korsandet af hans planer till rätta igen.

Plötsligt vände han sig om.

»Pastorn är i alla fall en förbannad åsna! Hvarför kunde pastorn inte gifvit saken sken af att hon gått vilse — att skrämselfn öfverväldigat henne och att pastorn funnit henne sålunda. Skandalen hade undvikits och sön min hade ej behöft gå miste om detta utmärkta parti.»

Pastorn fortfor att slött stirra framför sig.

»Baron hade föredragit att han blifvit bedragen.»

»Han vore inte den första.»

»Men hennes och mitt temperament tillät inte detta. Hon skall hädanefter icke tillhöra någon annan — jag ej heller.»

»Pastorn har ett förbannadt temperament. Har pastorn tänkt på följderna om saken nu ej kan nedtystas?»

»Den *får* inte nedtystas.»

»Hör nu pastorn, var inte galen! Tänk på mitt anseende — sön mins ruin. Pastorn får fängelse — gör sig omöjlig för alla tider — barnen komma på fattigvården.

»Människa — inser ni då inte att det enda som *kan* räddas ur spillrorna är hennes rykte. Och det måste räddas till hvarje pris.»

Pastorn for upp och såg på sin plågoande med en sådan vildhet, att den gamle herrn ryggade baklänges mot dörren. Puh! nu var han utom den. Tänk om pastorn i alla fall var vansinnig. Och han som så länge varit ensam därinne med honom.

Gudskelof där skranlar doktors skjuts upp på gården.

Enhvar Göteborgare vet nogsamt, huru kall och blåsig våren i deras goda stad plär vara och att den kräfver många offer på lungсотens område.

Många af de liktåg som draga fram utefter Fattighusgatan, uppför Redbergslid kunna tälja härom.

Några vackra dagar i April med varm sol på kylslaget regn locka fram grönskan på gräsmattorna i Kungsparken, narra bladknopparne på bärbuskarna i förstadstäpporna att slå ut och drar långa bruna och gulaktiga knippen ur mullen, där förra året pioner och löjtnantshjärtan, pingstliljor och tulpaner blommade innanför järngallren, som stänga de små enskildta planteringarne från avenyn.

Ännu för få dagar sedan syntes från fönstren till ett af de elegantaste husen där, ett magert ansigte med granna feberrosor och stora nattsvarta ögon blicka ut på den gryende våren. Men så kom den torra, kalla stormen och förödde grönskan, ansiktet är försvunnet och nu tågar en sorgklädd skara ut ur det stora huset.

Under dånande klockringning ordnar sig det långa tåget af vagnar i riktning mot Nya kyrkogården.

Hvem sofver den eviga sömnen i denna dyrbara kista så öfverhöjld af söderns rosor och växthusens fagreste blomster? De förbigående stanna och intagas för ögonblicket af en vek stämning, ty på kistlocket synes en brudkrona — den döda är alltså en ung flicka.

Det blåser obarmhertigt när det långa tåget efter jordfästningsakten i kapellet, nu gående sätter sig i rörelse mot den uppkastade grafven.

Dubbelkvartetten, som skall sjunga »Integer vitæ» går först, så kommer kistan, buren af unga herrar ur societén och så de andra i sträng släktordning.

Men »stackars lilla mamma», som alltid när hon blir upprörd glömmar hvad bruket föreskrifver, har lemnat platsen vid makens sida och traskar nu med näsduken hårdt tryckt mot de skälfvande läpparne och nästan ihopvikt af smärta tätt efter kistan.

Vinden kommer och tar fatt i krusflorsslöjan och snärjer in den bland cycasbladen, som kransa kistlocket, men hon aktar icke därpå och icke heller på de förebrående blickarne från man och barn, som så korrekt hålla sig till tågordningen.

Hon har glömt allt annat, utom det som dessa svart-

draperade bräder så grymt skilja henne ifrån. Hennes hand famlar efter kjortelfickan och omfattar konvulsiviskt ett däri förvaradt papper.

Det är ett bref, funnet under den dödas hufvudkudde »att läsas af ingen annan än lilla mamma.»

»Det blef plötsligt så grått och kallt omkring oss. Gråhvit dagglåg på buskar och trän, mossor och blomster — en tung vind ref bland molnen och isade mina lemmar — på himlen ljusnade det och solen stack fram.

Han hade vändt sig ifrån mig och satt och stirrade i det spirande ljuset. Han var mycket blek och svarade icke på mitt tilltal.

Slutligen vände han ansiktet emot mig och då var det som om någon slagit mig.

»Kärlek, född af månsken — af eko från saga och sång måste hungra ihjäl om den till näring får blott krassa bekymmer, hvardagsgrått arbete och kamp mot samhället. Och detta är hvad som hädanefter uteslutande blefve oss beskärmt. Icke *en* högtidsstund skulle man förkunna oss. I årtal har jag grubblat öfver denna lösning — hvilken grym ödets ironi att jag skulle finna den först nu.»

Då blickade också jag in i solen och begrep. Jag begrep lifvet och att det är ohyggligt. Jag kysste honom och begrep att vi måste skiljas. Detta var den enda möjliga lösningen. Men jag kunde icke bära detta med samma styrka som han. Min hjärna var svagare och mina nerver äfven, och så den gemena, kalla vinden som väckte skogen ur sin slummer och den otäcka dimman, som blötte min tunna klädning och lät den kännas som klibbiga döda händer på min kropp.

Jag vet om ingenting mera nu, förrän jag igenkände ditt kära, sorgsna ansikte och de skära sidengardinerna kring min säng — hemma vid avenyn. Utanför fönstren vaggade träden sina bladlösa kronor och luftens brist på färg sade mig att det blifvit höst. Jag tyckte jag ingen kropp hade, utan bara en stor, tung själ, som blifvit så underligt förstående, men då jag vill använda den att forska i det förflutna, blef den som ett litet dun och ville flyga sin väg, och då jag ville flytta min kropp, som var så fjäderlätt, att jag ej kände den, blef den tung som bly.

Det vardt en hård strid mellan min kropp och begreppet.

Den har nu slutat med den förras underkastelse. Begreppet har dödat den. Och jag är så nöjd härmed — så som jag nu begriper lifvet och oss människor. Man säger ju att den som dör ung blir så lill-klok. Och jag förstår nu allt — allt. Och all rädsla är borta. Jag kan ligga alldeles ensam om nätterna och undra om jag skall lefva till nästa dag utan att dock skrika, och när kväfningsanfallen komma säger jag till mig själf: »Nu befrias snart din ande.» —

Jag har funnit utväg att tillskrifva honom och jag har hans svar. Jag vet att han låtit döma sig för — Gud i himlen, lilla mamma — lilla mamma, hvilket grymt ord! Och det har sagts om honom och mig! Är det icke ljuft att dö?

Jag vet att ett ord af mig kan lösa honom, men jag vill inte uttala det. Det är därför att jag ser allting så klart nu. Jag vet att han ej skulle kunna återgå till utöfning af sitt embete — till hustru och barn. Detta skulle tortera honom till döds — det vore mer än han försyndat. Men han känner sin skuld och vill försona den och det vore grymt af mig att förneka honom detta. Vissheten att han rentvätt mitt rykte är den lilla gnista som hädanefter håller honom uppe. Skulle jag släcka den? Gärna, gärna finge man säga om mig »Den lättfärdiga slynan». Jag skulle le däråt, men hvad vore hans lif. För mycket har redan kommit ut, för att icke samhället skulle utstöta honom och han blefve en förbannelse för de sina. De skola nu ha min arfvedel. Med detta papper i hand skall du tvinga pappa till att draga försorg om dem. Samvetet skall ej lemna honom ro förr.

Lilla mamma, sörj icke! Tänk inte att du borde hållit mig strängare och stäckt min fantasi. Mitt korta lif har varit så lyckligt, och om jag felat, sonar jag det med mina plågor.

Du skall underrätta min älskling om min död. Du skall säga honom att han sedermera uppsöker ett ställe af jorden, där människorna inte krånglat till lifvet så som här — där han icke blir frestad att skatta åt dåligheten och krassheten — där han i storslagen ensamhet kan tänka stora tankar. Och när dessa luttrat honom, då må han återvända och ställa sig där, som striden mot ondskan är hetast och göra sin plikt. Säg honom att han har ingen skuld i min död, eller om han har det, tackar jag honom

därför såsom min befriare. Hvad hade mitt lif varit om han ej kommit i min väg? Tomhet — tomhet.

Nu ha vi båda minnet af en sommarnatt.

Var det i alla fall vår skuld att stämningen — sommarkvällens sagostämning blef oss öfvermäktig, Hvarföre sågo vi inte likt de flesta i skogen med sitt månsken, i stenkumlet och bäcken blott en teaterdekoration — hvarföre skattade vi inte de dunkla snåren blott efter den svalka den skänker kroppar och matkorgar vid picknicker i gröngräset? Men allt detta talade till oss med andra röster. Och vi läto följderna konsekvent brusa fram öfver oss, då vi beslöto att ingenting dölja. Då trodde jag, att jag skulle få dela hans skam — sedermera, då jag förstätt att den insats jag hade att gälda var lifvet själf och att tanken att han tagit både mitt unga lif och min heder skulle bli mer än han kunde bära — då jag förstätt detta, har jag velat lätta hans börda genom att låta honom rädda min heder.

Bed honom med manligt tålmod hårda ut till slutet — till ett slutligt återseende. Då —

Kolon.

Svenskt biträde vid upprättandet af tyska flottan.

Om »sjöförsvarets förfall» här hemma i Sverige har på senare tider åtskilligt talats och skrivits. Huru med den saken förhåller sig, må för tillfället lemnas därhän med den anmärkningen, att från Sverige under senare tider åtminstone lemnats värderadt biträde vid ordnandet af *andra* länders sjöförsvär. För organiseringen af sin flotta står konungariket Grekland i förbindelse till den sedermera som järnvägsagitator kände grefve A. E. v. Rosen, hvilken efter Miaulis död (1835) någon tid fungerade som grekisk marinprefekt och amiralitetspresident samt i detta värf lär hafva gjort sig förtjent af erkänsla. Då under Preussens aaspicier den första begynnelsen gjordes till en tysk flotta, lemnade svenske män äfven därvid ett verkamt biträde.

Vid båda tillfällena vände man sig från utlandet direkte till det svenska konungahuset för att utverka det bistånd, som önskades. Det var väl endast af artighet mot grekiska regeringen som Karl Johan på dennas begäran om biträde af en svensk sjöofficer afsände grefve Rosen, med hvilken han var väl bekant redan från den ominösa »skeppshandelns» tid, till Grekland. För uppkomsten af en preussisk »östersjöflotta» synes han däremot hafva haft ett närmare liggande intresse. Åt dåvarande majoren, sedermera amiralen frih. Gyllengranat, som 1821 sändes på kryssning i Östersjön med korvetten Svalan, gaf han hemlig instruktion, att vid sammanträffande med offentliga myndigheter i de preussiska hamnarne gifva uttryck af »förundran öfver den preussiska regeringens liknöjdhet, att icke skaffa sig en marin till skydd för sin handel och sina kuster». Antagligen sökte Karl Johan de små motvigter som kunde fås mot ryska sjömaktens herradöme på Östersjön. Själf fick han icke se någon verkan af sin påstötning till de preussiska

myndigheterna. Men en kraftigare påstötning gafs af 1848 års händelser, särskildt af Schlesvigholsteinska kriget, där den danska flottan, så liten den var, räckte till att hålla de tyska östersjöhamnarne spärrade. Och det gick ändå rätt trögt. Frankfurtparlamentet sparade ej på munväder, men därmed gick det ej att få »die deutsche Flotte» till segels. Preussen tog väl saken om hand, men länge lamt nog, trots allt det nit, som storamiralen, prins Adalbert, utvecklade. Först vid midten af 1850-talet började en tillstymmelse till preussisk-tysk flotta att förete sig i Danzigs hamn.

Äfven prins Adalbert vände sig till Sverige för att få sakkunniga män till biträde. Den gången vände man sig till dåvarande prins Oskar, som redan var i färd med att utveckla sig till storamiral. Genom hans bemedling inträdde då tre svenske sjöofficerare, Hyltén-Cavallius, Sundevall och Indebetou i preussisk örlogstjänst. Det är egentligen den förstnämnde af dem, som gjort sig ett namn såsom en af den tyska marinens grundläggare. Då han icke står upptagen i något af våra biografiska lexikon torde en kort resumé af hans tidigare lefnadsöden här vara på sin plats.

Gustaf Erik Hyltén-Cavallius, äldre bror till den som kongl. teaterchef, brasiliansk chargé-d'affaires och lärd värendsetnograf kände Gunnar Olof H. C., var prestson och föddes 1815 på Espemoen, Blädinge socken, i Småland. Han tillhörde en gammal krigaresläkt af hvilken 7 officerare tjenat och 5 fallit i Karl XII:s krig. Som skolyngling i Vexjö röjde han nog att han hade krigarblod i ådrorna; mest utmärkte han sig nämligen i gymnasisternas ofta förekommande slagsmål med lärpojkar och gesäller samt fick en gång vid ett sådant tillfälle en grundlig minnesbeta, då en sadelmakaregesäll med en järnskodd påk gaf honom ett slag tvärs öfver ansigtet, hvaraf han behöll ett styggt ärr, så länge han lefde — och till på köpet blef han af stadens borgmästare bötfäld. För latinstudierna hade han föga håg, han trädde ut i världen. Då tilldrog sig att själfve biskop Tegnér's son Lars Gustaf («Lasse Tegnér»), den kände vildbasaren, fick lemna de tråkiga studierna och gå med som skeppspojke på ett handelsfartyg till Brasilien, och majoren Thure Gyllenkroks son gjorde likaledes; komministersonen gaf sig då ingen ro, förrän han fick följa så präktiga föredömen, och han fick det till slut, dock sedan han först tagit abiturientexamen (1832). Sedan gaf sig den 17-årige ynglingen åstad på en handelsskonert till Bordeaux.

Han kvarblef i sjömanslifvet, då däremot biskopens och majorens söner snart ledsnade därvid. Hemkommen tog han underofficersexamen vid sjöartilleriskolan i Karlskrona. En af hans lärare därstädes var dåvarande premierlöjtnanten sedermera statsrådet J. Fr. Ehrenstam, med hvilken han senare trädde i en nära förbindelse, hvilken för hans utbildning som sjöofficer blef af stor betydelse. Hemkommen från en resa till England, tog han med utmärkelse sin officersexamen (1835). Han bodde då tillika med några kamrater — bland dem Sundevall och den sedermera från sjöofficer till stor finansman förvandlade A. O. Wallenberg — i Ehrenstams hus och åtnjöt dennes handledning. Under åren 1836—39 gjorde han sjöresor på svenska, nordamerikanska och franska handelsfartyg. Sedermera fick han under åren 1842—44 tjenstgöra på engelska flottan och begagnade då väl det erbjudna tillfället till utbildning. Under kriget mot Marocko 1844 var han i fransk örlogstjenst.

Efter hemkomsten befordrades han till premierlöjtnant och fick sedan som chef på skonerten *Activ* åtfölja den svenska eskader som under kriget 1848 kryssade i de danska farvattnen; några krigsbedrifter kom han ej i tillfälle att utföra, men han blef känd som driftig officer, och man tyckte att *Activ* gjorde skäl för sitt namn.

Kort därefter öppnade sig för honom den utländska örlogstjenstens bana, där han vann sitt rykte och utförde sitt förnämsta lifsverk. Genom den italienska revolutionsrörelsen 1848 och 1849 hade Österrike förlorat en stor del af sina sjöofficerare, hvilka såsom infödda italienare anslutit sig till uppresningen. För vakansernas fyllande mottogos lämpliga personer från utlandet; sjelfva den högsta ledningen af sjöförsvaret öfverläts åt en dansk sjöofficer, kommandören Dahlerup. På prins Oskars förord fick nu Hyltén-Cavallius (1850) anställning som »Linieschiffslieutenant» på en österrikisk korvett och sändes kort därefter som »ekipagemästare» till Venedig; sedermera deltog han som »Öfver-ekipagemästare» i reglementenas utarbetande. Dahlerups afgang gaf emellertid uppslag till de förut gynnade utlänningarnes tillbakasättande. Detta gjorde, att Hyltén-Cavallius inom kort tog afsked ur den österrikiska örlogstjensten.

Men vid samma tid (1852) fann sig Preussen i behof af utländska officerare till biträde vid organisationen af dess unga marin. Prins Adalbert vände sig då, såsom redan nämnt är, till prins Oskar med begäran om tre för ändamålet tjenliga

svenska sjöofficerare, af hvilken en borde hos prinsen sjelf biträda vid öfverkommandot, de båda andra tjenstgöra som fartygschefer. För den förstnämnda uppgiften utsågs Hyltén-Cavallius, medan Sundevall och Indebetou anställdes som korvettkaptener. Den lilla preussiska sjömakten med sina minnen från 1848 hade ännu rönt föga sympati af höga vederbörande och sköttes nästan som ett slags onödigt bihang till landtförsvaret; sjöförvaltningen bestod då hufvudsakligen af landtfficrere och underordnade civiltjenstemän. Med den nye krigsministern Bonins anträde grydde nu en bättre tid. Genom kabinetsordern af den 13 juni 1853 inrättades ett sjelfständigt marinkollegium, och med början af december s. å. trädde amiralitetet i verksamhet. Hyltén-Cavallius utnämndes till chef för marinens stab samt blef kort därefter »Capitain zur See» (kommendör) vid flottan (1854); samtidigt fann han sig emellertid nödsakad att taga afsked från den svenska sjötjensten.

Under den korta tid han förestod den preussiska marin-staben, hann åtkilligt där uträttas. Nästan uteslutande efter hans förslag utarbetades ny stat för marinen och reglementen för stationernas styrelse; personalens organisation fullbordades, och rekryteringsväsendet ordnades. Efter hans ritningar och förslag uppgjordes ett nytt kanonsystem för sjöartilleriets materiel; därvid lades den svenska 30-pundiga kalibern till grund, och de af Ehrenstam följda principerna blefvo systematiskt tillämpade. För att erhålla en tillförlitlig modell för krigsfartygs inredning begagnade sig amiralitetet af en under Krimkriget inträffande lycklig konjunktur, hvarigenom det mot två små preussiska järnångfartyg tillbytte sig en engelsk fregatt. Underhandlingen därom, dels i Berlin dels i London, fördes af Hyltén-Cavallius. Samtidigt uppgjorde han planritningar och förslag för varfsanläggningarna vid Jähdebugten. Som chef för skeppsbyggeriet arbetade en svensk skeppskonstruktör, kapten J. V. Gjerling.

Som utländig hade emellertid Hyltén-Cavallius svårt att i längden bibehålla sig, helst som han till lynnet var sträf och »kort om hufvudet.» Redan under loppet af år 1855 afgick han sålunda från sin befattning som stabschef och tog två år därefter fullständigt afsked från den preussiska örlogstjensten. Han återvände till Sverige. Det tager sig ut som en liknöjdhet hos vederbörande härstädes, att de icke synas på något sätt hafva begagnat sig af Hyltén-Cavallii insigter och erfarenhet. Sin återstående lefnad tillbragte han som privat-

man, åtnjutande en preussisk pension. Vorden »landkrabba», intresserade han sig nn mest för fältets blommor; botaniken fick sålunda det intresse, som fördom egnats åt marinen. Som stiftare af den botaniska bytesföreningen Linnæa har här i Sverige Hyltén-Cavallius blifvit mest känd. Sina sista lefnadsår tillbragte han i Lund, där han afled den 6 juni 1888.

Otto Sjögren.

Ur Charles Baudelaires diktning.*

Abel och Kain.

Du, Abels släkt, ät, sof, och rumla!
gud fader myser mot dig huldt.

Du, Kains släkt, i smutsen tumla
och vänta tills ditt mått blir fullt!

Du, Abels släkt, med offerlågan
serafers näsa kittlat har.

Du, Kains släkt, när slutar plågan?
När ändas dina usla da'r?

Du, Abels släkt, se dina skördar,
din boskap växa hvarje stund!

Du, Kains släkt, som hungern mördar,
du qvider som en svulten hund.

Du, Abels släkt, dig värm och moja
vid hemmets härd Guds långa da'n!

Du, Kains släkt, kryp i din koja
och skälf och huttra, stackars fan!

Du, Abels släkt, dig städs föröka
och uppfyll jorden med all makt.

Du, Kains släkt, må ej försöka,
mot slikt begär tag dig i akt!

* En studie öfver Baudelaire som skolat åtfölja dessa diktprof får af utrymmesskäl anstå till nästa häfte.

Du, Abels slägt, dig flitigt para
som marsvins och kaniners slägt!

Du, Kains slägt, dig ängsligt spara
att snart din lifstid må bli stäckt!

Kattan.

Kom till mitt trogna bröst, du sköna katt
och dina tassars klor ej visa,
och lät i dina ögons ljusa natt
min skumma blick få njuta lisa!

Då mina fingrar karessera få
ditt hufvud, rundt, din rygg, elastisk,
i kätjefull berusning trefva på
din mjuka kropp, elektrisk, plastisk.

Då ser min hustru jag, och hennes blick
din blick syns lik, o, kattprinsessa,
så djup och kall, så grym som dolkens stiek.

Från hennes fot till hennes hjessa
en doft så ljuflig, men af svek så full,
omsväfvat hennes mörka hull.

Men det är ej endast hos Baudelaires skaldskap som hans äfven i sin djupaste förnedring glänsande originalitet framträder. Hans samlade prosaalster äro till omfånget större än de poetiska. Quantiteten har dock ej inverkat på kvaliteten. Samma diaboliska och sublimes skönhet, samma osökta enkelhet och precision, samma djerfva ursprunglighet i tankar återfinnas hos Baudelaire, vare sig han ciselerar ett poetiskt konstverk eller med bred pensel utkastar en vild obändig aforism.

Bland hans literära qvarlätenskap, hvilken pietetsfullt samlats af hans biograf Eugène Crépet, finnes förutom bref, utkast m. m. en afdelning: *Journaux intimes*, om hvilken nämde biograf yttrar att den måhända är det dyrbaraste af alla Baudelaires ditintills outgifna manuskript.

»*Journaux intimes*» bestå nästan uteslutande af aforismer, indelade i två grupper åt hvilka skalden gifvit namnen: *Fusées* (Raketer) och *Mon coeur mis à nu* (Mitt hjerta i naket skick). En liten axplockning bland denna vildhafre ger rikt utbyte.

Raketer.

Till och med om gud icke funnes, skulle religionen likväl förblifva helig och gudomlig.

* * *

Det som skapas af anden är mera lefvande än materien.

* * *

En gång befann jag mig i ett sällskap, der man uppstälde den frågan: hvori består kärlekens största njutning? Någon svarade helt naturligt: i att mottaga, och en annan: i att gifva. — En tredje sade: i smickradt högmod; och en fjerde: i ödmjukhetens vällust! Alla dessa grofhuggare talade som *Thomas a Kempis*. — Till slut fick man höra en oförskämd fantast som påstod att den största vällusten i kärleken låge deri att man aflade medborgare åt fosterlandet. Men *jag* sade: den enda och högsta vällusten i kärleken består i vissheten om att göra *det onda*. Och mannen och qvinnan veta från barnsben att all vällust finnes i det onda.

* * *

Det förtjusande i den dåliga smaken, det är just den aristokratiska glädjen öfver att misshaga.

* * *

Stoicismen är en religion som ej eger flera än ett sakrament: själfmordet!

Mitt hjerta i naket skick.

Det vore måhända ljuft att omväxlande vara offer och bödel.

* * *

Hvarför älskar en genialisk man skökorna mera än verldsdamerna?

* * *

Då kyrkan ej förmådde utrota kärleken, så ville hon åtminstone desinfciera den och skapade därför äktenskapet.

* * *

Det tråkiga i kärleken består deri, att den är ett brott vid hvars förfvande man ej kan undvara en medbrotsling.

* * *

Den första bästa har rättighet att tala om sig sjelf, såvida han blott förstår konsten att roa.

* * *

Jag inser mycket väl att man kan svika en sak, endast af begär att få veta huru det kännas att egna sig åt en annan.

I sina *små dikter på prosa*, till antalet femtio, ådaga-lägger den »sataniske» att han verkligen *kan* väcka sympati, med andra ord, att det rent menckliga icke är honom främmande.

Gummans förtviflan.

Den lilla skrupna gumman kände sig förtjust in i själen, då hon såg detta vackra barn som alla menniskor skämde bort, och hos hvilket alla önskade stå väl. Denna sköna varelse, lika bräcklig, han, som den lilla gumman, och liksom hon utan hår och tänder. Och hon närmade sig honom för att leka och göra söta miner.

Men det förfärade barnet sökte värja sig mot den snälla orklösa gummans smekningar, och huset genljöd af dess jemmer.

Då drog sig den snälla gumman tillbaka i sin evinnerliga ensamhet, kröp in i sin vrå och sade: »Ack! Vi stackars gamla qvinnor ha ej längre någon rättighet att behaga, icke ens oskyldiga varelser, och vi skrämra de små barnen som vi vilja älska!»

Berusa dig!

Man måste allt jemt vara berusad. Derpå hänger allt: det är den enda, stora frågan. För att ej känna Tidens gruffigt

tunga packning som bräcker dina skulderblad och trycker dig mot jorden, måste du berusa dig utan rast och ro.

Men hvaraf? Af vin, af poesi, af dygd, af hvad dig godt synes. Men berusa dig måste du.

Om du någon gång vaknar på palatsets trappor, på en grön dikesren, eller i din kammars kusliga ensamhet, samt ruset redan förminskats eller afdunstat, fråga då vinden, rymden, stjernan, fågeln, uret, fråga allt som flyr, allt som suckar, allt som glider, allt som sjunger, allt som talar — fråga hvad tiden lider. Och vinden, rymden, stjernan, fågeln, uret, skola svara dig: »Det är tid att berusa sig! Berusa dig att du ej må blifva Tidens pinade slaf, berusa dig, berusa dig utan återvändo! Af vin, af poesi, af dygd, af hvad dig godt synes».

* * *

Ett falskt mynt.

Då vi aflägsnade oss från tobaksboden, började min vän sorgfälligt fördela af sina penningar. I venstra vestfickan stoppade han små guldstycken, i högra små silfvermynt, i venstra byxfickan en mängd kopparslantar och i den högra ett två-francesstycke, hvilket han noggrant undersökt. — Det var ett egenomligt sorterande, sade jag inom mig. Vi mötte en fattig som räckte fram sin mössa med skälvande hand. — Jag vet ingenting mera ängslande än den stumma vältaligheten hos dessa bedjande ögon, hvilka, för den känsliga menniska som förstär att läsa i dem, samtidigt innehålla så mycken undergifvenhet, så många förebräelser. Man finner i dem ett visst något som närmar sig detta svärfattliga djup af känsla, som iakttages i en piskad hunds bevekande blick.

Min väns allmosa var betydligt större än min egen, och jag sade honom: »Du har rätt; näst efter det nöje, som ligger i förväningen, finnes ej något större än det att bereda en öfverraskning.» — »Det var det falska myntet», svarade han helt lugnt, som om han ville rättfärdiga sitt slöseri.

Men i min stackars hjerna, som alltid sysslar med att söka middagstid klockan 14 (denna besvärliga skänk har naturen förärat mig!) uppdök plötsligt den tanken att ett dylikt beteende af min vän endast kunde ursäktas af hans åstundan att skapa en tilldragelse i den stackars satens lif, ja, måhända till och med af hans begär att lära känna de följder, ödesdigra eller icke, till hvilka ett falskt mynt kunde blifva upphofvet i en tiggares hand.

Skulle måhända detta mynt mångdubblas i äkta penningar? Eller skulle det ej kunna föra honom i fängelse? Skulle exempelvis icke en krogvärd eller en bagare låta häkta honom som falskmyntare eller såsom utpräglare af falskt mynt? Kunde det ej lika gerna inträffa att för en fattig fan till spekulant, detta falska mynt blefve embryot till några dagars rikedom? Och så flög min fantasi, lånade vingar af min väns fyndighet och drog alla möjliga slutsatser af alla upptänkliga hypoteser. Men han afbröt tvärt mitt drömmeri, i det han tog fasta på mina egna ord: »Ja, du har rätt, det finnes ingenting behagligare än att öfverraska en människa genom att gifva henne mera än hon väntat».

Jag såg honom in i hvitögat och vardt förfärad då jag såg att hans blickar glänste af den obestridligaste uppriktighet. Jag insåg klart att han velat samtidigt göra en god gerning och en god affär; vinna fyratio sous och guds tillgifvenhet; på ett ekonomiskt sätt eröfra paradiset samt skaffa ett gratisintyg om att han var en barmhertig människa. Det var ej långt ifrån att jag förlätit honom det begär efter brottslig njutning hvilket jag nyss tilltrorde honom. Jag skulle ha ansett det egendomligt, besynnerligt, att han funnit ett nöje i att blottställa en fattig. Men jag förlåter honom aldrig dumheten i hans kalkyl. Man är aldrig ursäktad, därför att man är elak, men det ligger en smula förtjenst i vetskapen om att man är det. Och det oupprätligaste af alla fel är att göra det onda af ren dumhet.

Sina *Små dikter på prosa* avslutar Charles Baudelaire med en *epilog*, hvilken är allt för typisk för att vi icke här skulle åtminstone våga ett *försök* att återgifva den samma.

Epilog.

Med muntert hjerta jag mig uppå berget ställer,
der stora staden i dess vidd jag skåda får:
med sjukhus, häkten, skärseld, helvete, bordeller,

der all ohygglighet i frodig blomstring står.
Du vet, o Satan, du, som föder mitt elände,
att jag ej vandrat dit att gjuta gagnlös tår.

Men lik en gammal bock, som nyväckt brånad kände
jag ville rusa mig hos skökan, jätteslor,
hvars djefvulstjuskraft städs min ungdomsyra tände.

Och om du soffer än i grynings dunkla flor,
slapp, dåsig, eller om i lastens karavaner
du jublar i bakkhantisk fröjdecor,

jag dock, dig, usla stad, har kär! I kurtisaner,
och du banditers flock, mig ofta fröjder skänkt
som aldrig sysselsatt den simpla mobbens planer.

Karl Benzon.

Till Dagens politiska Krönika.

Att förslaget om inskränkning i städernas representationsrätt icke skulle komma att upphöjas till lag ansågs temligen själfklart, så snart högsta domstolens yttrande därom infordrades, då dess stora formella brister därigenom erhöillo officiell hallstämpel. Förslagets betydelse blir nu endast den att stå såsom ett iögonenfallande bevis på den nuvarande riksdagens bondeaspirationer och ännu mera på dess första kammars saknad af det lugn och den opartiskhet, som kräfvades af en senat, om den skall hafva någon grund för sin tillvaro. Att vid sidan af den »folkvalda» kammaren ega ännu en sådan kan vara en politisk nödvändighet, därför att tillfälliga idéströmningar och tillfälligt upphetsad stämning kunna skapa en majoritet bland de folkvalda, hvilken är alltför mycket fallen för äfventyr och tvära omkastningar. En modererande, för dagens stämningar mindre lättkänslig senat kan då verka gagnande i statsmaskineriet. Men blifver denna senat, såsom nu hos oss, i ännu högre grad än den andra kammaren en tummelplats för fanatism och partilidelse, så har den uppenbarligen förverkat sin rätt att existera. En folkrepresentation som af brist på förmåga eller vilja illa sköter sitt värf är en sak, hvari man får finna sig och som endast kan förbättras genom folkets uppfostran. Med en senat af dylikt slag är förhållandet mycket enklare: den bör afskaffas. Och därom torde hvar och en vara dess mera öfvertygad, ju varmare vän han är af det representativa styrelsesättet.

Det af regeringen framlagda förslaget till hvad man endast med en alltför välvillig eufemism kan kalla ordnandet af vårt försvarsväsen var säkerligen det från affärssynpunkt bäst utfunderade man kunde önska — om man frånser dess något styfmoderliga behandling af det s. k. skånska intresset i riksdagen, hvars styrka regeringen icke synes hafva skattat synnerligen högt

eller som man afsigtligt åsidosatt för att väcka till lif den från Rundbäckska partiets dagar bekanta afunden mellan provinserna. Genom anordningen trodde man sig köpa — och per extra kontant — en öfverväldigande majoritet bland första och andra kammarens bönder och juukrar. Stadsrepresentanterna skulle som vanligt ingen present få till sina valmän, men dem är man nu van att påräkna utan vederlag och deras sympatier för ett stärkt försvar äro notoriska. Deremot skulle nästan hela bördan falla på de orepresenterade klasserna af befolkningen: de skulle med sin kropp och sin arbetskraft lemna materiet till försvaret och de skulle genom de höjda prisen på sina förnödheter skaffa en mycket god del af pengarne.

Att förslaget föll därför har man att tacka dels stadsrepresentanternas ärliga hänsyn till dem, som man i Sverige kunde kalla les nouvelles couches sociales, och dels därjemte deras — försvarsvänlighet. Det något hafsigt hopkomna regeringsprojektet var nämligen alldeles icke någon lösning af försvarsfrågan, det var ett styckeverk, hvars fullbordan var oöfverskådlig och hvars värde såsom ensamstående var mycket problematiskt.

Och det är mera än sannolikt att en verklig lösning af försvarsfrågan mycket länge kommer att stranda på de blindskär, hvarå årets förslag gjorde haveri. En dylik lösning kräver nämligen, om den skall gå i den riktning som militärbefälet hos oss med eller utan order akcepterat, betydligt större kostnader än dem tullarne kunna betäcka, då samtidigt grundskatterna bortskänkas. Man kan på dem i vårt land, som icke äro jordegare, lassa en mycket stor börda men ett starkt försvar är en så dyrbar sak, att den talrikaste af de burgna klasserna omöjligen kan slippa alltför billigt undan. Äfven för intressepolitiken finnes det en naturlig gräns, som man icke kan öfverskrida.

Herr Treffenberg, som var en bland de få hvilka i första kammaren talade emot förslaget, lyste äfven vid detta tillfälle med sin hänsynslösa uppriktighet, som säkerligen icke var hans ärade kamrater synnerligen behaglig. Han upplyste, att han, som är liten jordegare, skulle på förslagets antagande förtjäna ett tiotusental kronor, och han bad sina ärade medbröder upplysa, huru mycket hvar och en af dem skulle göra sig på afären. Att de otacksamme senatorerna icke funno för godt att begagna tillfället, säger sig själf. Så vidt vi minnas har endast en gång förut — från annat håll — ett dylikt argumen-

tum ad honorem framstälts i första kammaren. Det var då tullarne åsattes och det vann äfven då ingen genklang. Det är uppenbarligen för politiska geschäftsmän ännu obehagligare än för köpmän att framlägga sina affärer för allmänheten. Och nu liksom då är det naturligtvis endast i fosterlandskärlekens heliga intresse, som man lagstiftar sig till stora förtjänster.

Midt upp i den upplyftande försvarsdebatten kom som ett värdigt moment h. exc. statsministerns ord om, att det stärkta försvaret skulle sätta oss i stånd att tala svenska med norrmännen, eller hvad det nu var för ord han använde vid det famösa »privata» samtalet mellan öfver hundra ledamöter af första kammaren.

Under den storm, som denna frispråkighet framkallat både här och framför allt i Norge, har man på denna sidan Kölen lagt i dagen en utsökt förmåga att icke låtsas sig förstå hvad frågan gälde. Då norrmännen »från Lindesnäs till Nordkap» enstämmigt tolkade sin harm öfver statsministerns hot, sökte man först officiöst bortförklara saken. Ett försök för öfrigt som fått sitt värdiga svar i det främsta norsk norska organets hån öfver den skrytande »storsvensken», som smyer sig undan då det blir allvar. Och så har man gjort mycket väsen af att sammanträdet icke var offentligt och att h. exc. Åkerhielm uppträdde ej i sin egenskap af statsminister utan endast såsom riksdagsman — allt barnsligheter som man i en allvarlig förhandling kunnat spara sig.

Den synpunkt, hvarifrån man i Norge sett saken och som gifvit anledning till att man där väckt upp en sådan storm är den, att svenska statsministern i ett oförsigtigt ögonblick låtit undfalla sig hvad som är hela det herskande svenska partiets innersta tanke. Man har i Norge icke glömt, att på riksrättens tid den norska oppositionen ansåg sig tvungen att räkna med icke blott Norges konung utan äfven Sveriges och den makt denna ställning skänkte. Det norska misstroendet är sålunda fullt förklarligt och det hade varit mera än underligt om den norska venstern skulle låtit ett så ypperligt tillfälle att stärka sitt inflytande öfver opinionen gå förloradt, som det herr Åkerhielm gratis skänkte densamma. Venstern i Norge hämtar en mycket stor del af sin styrka från den fruktan för svenska byråkrati- och junkeröfvergrepp, hvilken under hela unionen med en märkvärdig kortsynthet uppammats af de svenska och äfven i någon mån de norska hofkretsarne. I den sega kamp som Norges byråkrati kämpat för att fort-

farande blifva herrar i landet och där dess första stora nederlag 1884 och dess smärre motgångar sedermera långt ifrån för alltid nedslagit dess mod, har denna byråkrati alltid brukat den svenske konungen och den svenska makten såsom ett kampmedel och Karl Johan redan lånade sig tacksamt åt den rollen — och har funnit efterföljare. Den stackars norska högern råkar genom sådana bekräftelser som den ifrågavarande på hvad normännen i allmänhet misstänka i en mycket besvärlig ställning och dess taktik är synnerligen nöjsam att skåda. Den har upprepats så ofta, att man nu kan den utantill. För att smeka sina landsmäns själfkänsla stöter högerpressen i början i den norska trumpeteten lika starkt som vänstern, så gifves det efterhand lugnande förklaringar från dess meningsfränder i Sverige; dag efter dag, efter som publiken hinner lugna sig och förlora det första vakna intresset för saken, ändras tonerna och slutet på det hela blir, att högerpressen finner allt tillfredsställande förklaradt; i det skrik, hvori den i början själf instämde, finner den nu endast ett bevis på vänsterns hänsynslöshet och så slutar det hela med ett stort inbördes krig mellan Morgenbladet med dess drabanter och Verdens Gang eller Dagbladet. Morgenbladets artiklar aftryckas — när de inte äro allt för norskt kraftiga i tonen — i den svenska högerpressen och dennas läsare inbilla sig, att allt är som om ingenting händt: byråkratierna på ömse sidor om Kölen småmysa åter förstående till hvarandra. Den svenska vänsterpressen gör som alltid — pratar om vädret och Polens affärer.

Ett visst uppseende påstås det hafva väckt, att i den evinnerliga rösträttsfrågan landshöfding Axel Bergström yttrade sig för sänkning af det politiska rösträttsstrecket — mot kompenstationer på annat håll förstås. Att en så framstående konservativ etc. etc., lär visa att en ljusning inträdt för denna viktiga frågas lösning i den rätta riktningen. Denna mening har tämligen enigt predikats af hela vänsterpressen och högerpressen har varit så snäll, att endast skratta i mjugg utan att gifva uttryck åt den känsla af ironiskt medlidande som en dylik hållning helt säkert hos den samma framkallat. I alla andra land mäter ett politiskt parti sitt programs styrka efter dettas innehåll, hos oss faller hela vänstern på näsan af förtyjusning om en gammal tjänsteman behagar förklara, att det finnes ett litet grand af berättigande i hvad den arbetar för. Hela vår vänster erinrar lifligt om oppositionen i en småstad, denna samling små husegare och små handlande, som äro stolta

öfver sitt mod att våga genomdrifva något som borgmästaren och grosshandlaren icke först kommit fram med men som i hvarje ögonblick hafva en så stark känsla af att vara simpelt folk gentemot dessa matadorer, mot hvilka de i ett eller annat fall våga knota, att de om en grosshandlare går med dem äro färdiga att för den äran offra hvad som hälst.

De båda företrädesvis »klassmedvetna» partierna i vårt land, bondepartiet och arbetarepartiet, hafva undgått denna svaghet: deras misstro mot den herrskande minoriteten är icke blandad med någon vördnad. Böndernas syn på byråkratpartiet är, att detta är ett parti som framför allt vill ha anslag, och man har som bekant här i världen och i all synnerhet i bondekretsar icke mycken respekt för personer, hvilka man själf betalar för deras dagliga arbete. Gentemot börds- och förmögenhetsaristokratien hafva bönderna ungefär samma uppfattning som arbetarepartiet: de äro mera eller mindre utpregladt fiendliga makter.

Totalintrycket af partikampen i vårt land är därför icke det som pressen önskar att framställa, att liberala eller radikala partier stå gentemot konservativa eller reaktionära, utan det, att mer eller mindre klara gruppintressen stå emot hvarandra. Den så kallade stadsradikalismens svaghet både i egna och andras ögon beror därför icke blott på bristande duglighet hos denna utan ock därpå, att den icke är en med öfriga grupper kommensurabel storhet. Med sina mer eller mindre oklara, väsentligen negativa meningar har den svårt att finna sig till rätta i de fosterländska affärstvisterna.

A. O. C.

En dansk wagnerbroschyr.

Då Karl Gjellerups broschyr »Richard Wagner i hans hovedverk Nibelungens Ring» i slutet af förra året utkom, egnades åt densamma här ingen uppmärksamhet. Men på våren har »Valkyrian» med en viss éelat gifvits i Köpenhamn, och signaturen G—t i »Dagens Nyheter» har förklarat nyss nämnda broschyr för »det absolut enda värdefulla, som hittills på nordiskt tungomål skrivits om Wagner». Författaren till en för nio år sedan här utkommen bok »Om Wagnerismen», som dock på sin tid fick ganska ampelt erkännande, till och med från wagnerister, i både Sverige, Norge och Danmark, vill härmed få uttala sin tacksamhet för den nya komplimangen, och författaren till boken »Richard Wagner såsom skapare af musikedramat», en hvad innehållsredogörelser angår fullt lika klar och läsvärd broschyr som Gjellerups, lär äfven stanna i förbindelse till nämnde kritiker för hans drakoniska och patriotiska dom — att icke tala om signaturen G—t och andra wagneristiske tidningsmän, som plötsligt genom samma dom blifvit stämplade såsom värdelösa.

Emellertid väckte detta lysande beröm öfver Gjellerup vår nyfikenhet och föranledde oss att närmare taga reda på hans märkliga bok. Nå väl, vi funno den verkligen bättre än de flesta tyska arbeten af samma slag, men icke därför att dessa skulle sakna »förmågan att med diktarens blick se på diktarens verk» — ty hvad har icke allt i Tyskland blifvit »hineingedichtet» i Wagners verk, hvarom denne säkerligen sjelf ej haft någon aning? — utan därför att Gjellerup visar sig relativt mera sansad än de tyska wagneristerna och ej alldeles blundar för Wagners fel samt i några delar t. ex. i fråga om ledmotiven och de mytiska källorna, är både redigare och mindre partisk än dessa. Icke har Gjellerup »bättre än någon annan lyckats göra en fränställning, som, på samma gång den är kritiskt uttömmande, utan svårighet och alldeles förutsättningslöst kan läsas

af en hvar». Ty först och främst är det sist nämnda omöjligt; och för det andra, äfven om G. visserligen är mera underhållande än outhärdligt snustorra ledmotiv-sportsmän sådana som Wolzogen eller Heintz, så är han deremot i sjelfva redogörelsen för Nibelungendramerna icke så lättläst som t. ex. Richard Pohl, kanske därför att denne mestadels lemnar å sido alla dessa ledmotivrecept, hvilka så ofta påminna om apotekens: 5 gram urmotiv, 10 gr. gudaskymning, 1 gr. matta völsungen, 100 gr. verldsarf — miscetur, detur, signetur, en matsked i minuten.

Men i alla fall har Gjellerup som sagdt äfven på tal om ledmotiv sina stora förtjenster. Redan det, att han reducerar Wolzogens 90 ledmotiv till 40, är en god gerning, som i himlen helt visst skall tillräknas honom som förtjenst och minska skärseldens kval för de oomvända. Och utredningen af ledmotivets verkan på sinnet och minnet är mycket riktig, såsom grundad på lagen om idéassociationer. Skada blott, att förf. icke inser, att denna lag ingalunda hindrar, att förbindelse mellan idén och motivet från början mycket väl kan bero på blott »vilkaarlig overenskomst», ehuru sinnet sedermera genom att ofta finna dem tillsammans vänjer sig vid att anse dem oskiljaktiga. Undertecknad kan aldrig känna lukten af bränd torf utan att erinras om en viss sommar i Marstrand, då denna lukt ovanligt ofta förnams därstädes, ditförd af landvinden, men ingen lär väl därför kunna påstå, att Marstrand och bränntorf äga något inre och nödvändigt sammanhang, utan idéassociationen är från början alldeles tillfällig. På samma sätt fins intet karaktäristiskt sammanhang mellan åtskilliga af Wagners begrepp och hans motsvarande musikmotiv, t. ex. mellan Wotans spjut (eller fördrag) och den alldeles likgiltiga skala, som blifvit kallad spjutmotiv (eller fördragsmotiv), men då åhöraren ofta förnimmer dessa saker tillsammans, så vänjer han sig vid att inbilla sig finna ett symboliskt sammanhang mellan dem. Det är på denna psykologiska upptäckt, som Wagner på ett nog mekaniskt sätt grundat sitt system af ledmotiv såsom enda bärare af den musikaliska karaktäristiken.

Men värre är, att Wagner sjelf säkert icke alltid menat såsom ledmotiv hvad hans tolkare behagat kalla så. Det händer ju hvilken kompositör som helst — och i synnerhet en så monoton och starkt individuell som Wagner — att han upprepar sina motiv af rent symfoniskt behof, utan att derför behöfva misstänkas lägga en symbolik under upprepningen. Än mer, man har bevis på, att Wagner alls icke afsett någon likhet mel-

lad t. ex. »rhenguldmotivet» och »Alberichs herskarerop», och ändå kan Wolzogen, på samma gång han erkänner detta, fantisera på egen hand öfver »denna frappanta, ideelt så djupt grundade likhet»! Ja, hvad kan man icke allt fantisera? Ganska riktigt säger Gjellerup, att begäret att upptäcka allt flere ledmotiv slutligen hos den, som sysselsätter sig dermed, blir ett verkligt »liebhaberi», och då är det ej heller att undra på, att stundom de olika, förnumstige tolkarne komma i lufven på hvarann angående rätta tydningen, såsom Gjellerup sid. 19 och 165 gent emot Wolzogen. Ofta får man ha tankarna strängt samlade för att ens kunna begripa deras djupsinniga utläggningar och kombinationer, och ändå vilja de påstå, att ledmotivsymboliken skall omedelbart fattas af en fördomsfri och förutsättningslös åhörare! Ja, hvad kan man icke allt påstå? Fordom påstod man ju ock, att Bellman improviserade sina konstfulla vers och invecklade rimflätningar, men den nyare vetenskapen har påpekat, att sådant ofta skulle varit helt enkelt psykologiskt omöjligt!

Ett naivt exempel på faran af nämnda liebhaberi ger förf. sjelf, då han en gång erkänner sig hafva förväxlat två motiv, hvilket, såsom han triumferande tillägger, »kan medföra ett väsentligt riktigt intryck». Ja, det är möjligt, men lika möjligt, att en annan gång intrycket kan bli väsentligt oriktigt. Vänjer man sig att ständigt lyssna till symboliska likheter, så skall man lätt finna sådana äfven der de icke existera eller åtminstone äro oafsedda och meningslösa, och då kan konstverket lätt förtolkas. Endast då de äro fullt pregnanta och framträda med omisskänlig tydlighet, äro de en viktig musikdramatisk vehikel, som också numera användts af många andra än Wagner, såsom Verdi, Gounod, Bizet m. fl.

Förf. medger, att Mozarts och Webers dramatiska musik är lättare tillgänglig än Wagners, men säger ock, att icke få nutidsmänniskor förblifva kalla vid det mesta af Mozart, men gripas omedelbart af Wagner. Förf. menar, att vi nittonde århundradets människor och dertill germaner återfinna vårt djupare känslolif och väsens hemligheter icke i Mozarts, utan i Wagners operor, men förf. synes ej heller vara blind för det faktum, att en stor del af Wagners beundrare äro att söka bland omusikaliskt folk. När åter förf. påstår, att uppföranden af trilogien bland alla föreställningar i Tyskland f. n. äro de, som samla den största publik af alla stånd, så får väl detta tagas »cum grano salis». Faktum är åtminstone, att Wagner icke förmått

undantränga populariteten af Mozart och Weber, och undertecknad har en gång uppvisat, att de wagnerska operornas popularitet sins emellan står i omvänt förhållande till deras wagnerism. Också hafva bland alla Wagners verk just Nibelungen varit af de mest omtvistade och är numera svårigen ens bland wagnerister det mest berömda. Tvärt om ha vi trots oss finna, att allmänna meningen inom Tyskland allt mera fylkar sig omkring Tannhäuser och Meistersinger såsom Wagners bästa arbeten, och detta är också förklarligt, då Tannhäuser är det enda med ren och sant mensklig tragik, och Meistersinger, trots sina longörer, är fylldt af sund och gemytlig humor samt ypperliga teckningar af medeltida tyskt folklif och borgerskap.

Öfver hufvud är medeltiden Wagners starka sida, hvaremot de mytiska fornsagorna blifvit förfalskade genom hans Nibelungendramer. Ett så bedröfligt kräk som hans Wotan känner Eddan icke till. I Lokes smädelser förebrås Odin visserligen att ha öfvat sejd på Samsö och gifvit seger åt oduglingar, men något värre har dock icke smädaren att säga om honom; hade denne känt Wagners falske, snikne och vankelmodige toffelhelte, så hade han nog mätt honom skäppan full. Att Wagner gör ragnarök eller gudarnes skymning beroende af hjälten Siegfrieds död i st. f. af guden Balders, är också en våldsamt konstruktion af fornmyten, alldeles otänkbar på Eddans eller Nibelungenlieds ståndpunkt, men ganska väl på Wagners, hvilken i hela den gamla, af honom kombinerade guda- och hjeltesagan inlagt en för den främmande, schopenhauersk pessimism. Det hör till Gjellerups många förtjenster att, fastän wagnerist, icke sticka under stolen med detta faktum (sid. 39 och 215), för hvilket han med rätta finner ett påtagligt bevis uti ett ursprungligen tilltänkt ställe i Brynhilds afskedsord, hvarom Gjellerup säger, att det har icke blott Schopenhauers tankar, utan till och med hans uttryckssätt. Men skälet, hvarför Wagner sedan strök detta ställe, var ingalunda det, att han skulle funnit, att det ej längre passade, »fordi hos Brynhild andre fölelser tråde i forgrunden»; tvärt om betonar Wagner uttryckligt i sina samlade skrifter VI, 363, der detta ställe är inryckt, att han utesluter det blott, emedan »dess innebörd redan med högsta bestämdhet blifvit uttalad i det musikaliskt tonande dramats verkan». Härmed har Wagner sjelf erkänt arbetets schopenhauerska tendens.

Egendomligt är nu att se, huru Gjellerup trots medgifvandet af denna tendens — hvilken, som bekant, tillintetgör den personliga individualiteten och ytterst utmynnar i Nirvana —

likväl söker häfda »personlighetens absolutet» hos Wagners hjeltar. Wagner står — säger han — närmare de antika tragöterna, »för så vidt som han icke i verldsordningen inlägger något ideelt, något i kristlig mening heligt, men också blott för så vidt, ty medan de antika skalderna böja sig och sina heroer under ödets genomsnittsmått — råder hos Wagner en heroisk idealism, som genombryter det, och hans hjeltar stå öfver gudarne». Det sista är nog sant. Men så mycket mera nedtyngande verkar det då, att man skall nödgas se dessa präktiga hjeltar, som aldrig gjort något ondt, pinas af nibelungenringens förbannelse, som de icke förorsakat, oförskyldt straffas af dessa bedröfliga gudar, som äro långt sämre än de, och slutligen gå under, visserligen tillsammans med gudarne, men i alla fall utan rimlig mening och tillfredsställande tragisk försoning. Då »udviklingen bestaar deri at lidelsernes overveiende sum svækker livslysten, indtil villien til livet gradvis giver plads for en villie til døden og alt vender tilbage til det ubevidstes fredlige hvile» — då är det svårt att förstå, hur någon plats finnes för personlighetens absolutet.

Vi finna hela denna tendens tröstlös, på samma gång vi hysa den lifligaste sympati för de wagnerska hjeltarnes »oprørs-aand», hvilken här om någonsin är berättigad. Sjelfva åskådaren kan väl ej annat än känna sig upprorisk mot en sådan gud som Wotan, och ingen förtänker väl Brynhild, att hon, trotsande dennes andra befallning, uppfyller hans första, som mera mänsklig och förnuftig och dessutom frivillig, då deremot den andra är honom aftvungen af hans tyranniska gemål och således ofri och värdelös såsom icke uttryck af hans egen vilja, hvilken är den enda valkyrian har att följa, ty hon är icke Frickas tjenarinna. Men om åskådaren omöjligen kan få intrycket af, att Brynhild har någon skuld, så förefaller hennes straff såsom en godtycklig grymhet. På samma sätt med Siegmund och Sieglinde. Det är tydligen åtminstone Wagners egen mening, att dessa icke begå någon förbrytelse, utan att deras förbindelse är etiskt ren, om den också kommer i kollision med konventionell sed. Men då kan man ej heller tala om någon »skuld» hos dem, utan de förefalla såsom offer för en dålig verldsordning.

En så egendomlig uppfattning af det tragiska som Gjellerups kunna vi nämligen omöjligen vara med om. »Långt ifrån» — säger han — »att hjelten, som allmänt antages, skulle förlora i tragisk betydelse genom att växa i inre renhet och ideel

rätt, kan han blott vinna derigenom; det gifves intet mera äkta tragiskt än den eviga konflikten mellan den personliga rätten och den opersonliga regeln, det individuelt sanna och ädla och det allmänt goda.» Denna åsigt är hvarken mer eller mindre än en *contradictio in adjecto*. Någon konflikt mellan det verkliga individuelt sanna och allmänt goda är otänkbar; dessa stå fastmer af evighet i harmoni. Tragisk blir individen eller det allmänna först då, när den förra förhäfver sig till egoism eller det senare vill sätta ett konventionelt lagbud högre än ett absolut.

Vi ha ej vidare utrymme att egna åt Gjellerups intressanta bok, hvilken i alla händelser förtjenar läsas. Det mesta derstädes är ofta sagdt förut och lika ofta motsagdt. Men förf. har dock i stilens flygt och skarpsinne ett oförnekligt företräde framför de flesta tyska wagnerister.

A. L.

Den litterära vårmarknaden.

Några anmälningar af *A. Haraldson*.

Poesi: Gustaf Fröding, Per Hallström. Prosa: August Strindberg, Alexander Kielland, Mikael Lybeck, Emile Zola.

Det är icke mycket inre sammanhang mellan ofvanstående alster af olika skandinaviska författare. Hos Fröding är det först och främst den något gäckande humorn, hos Hallström den känsliga totaluppfattningen som slår läsaren till mötes; Strindberg möter som vanligt stridslysten åt alla håll och något blaseradt käck, Kiellands undertryckta harm smides ut till en omfattande samhällssatir och Lybeck skrifver den gamla sagan om de svages stolta drömmar. Men i alla fall ligger det ett gemensamt i dem alla. Man skulle kunna kalla det realism, om icke detta begrepp töjts och vridits tills man nästan glömt hvad det betydde, den tid diktningen slog sig igenom från efterklangsromantik till de moderna banorna.

Guitarr och Dragharmonika, mixtum pictum på vers, kallar herr Fröding sin samling. Den har en egenskap, som visserligen icke är af särskildt litterär art men som på grund af sin sällsynthet icke kan undgå att i första rummet påkalla uppmärksamhet: den har förutsättningen för att blifva verkligen populär, ty ett muntert sinne tilltalar alla. Verklig humor är en fogel Foenix i vår moderna litteratur, det goda lynnet har sedan Sehlstedts dagar saknat en representant bland vårt lands diktare och denna diktning är därför dubbelt kärkommen. Författaren har visat något för stor blygsamhet, då han erinrat om dragharmonikan. Den naturliga okonstlade glädjen och munterheten uppträder nog tillsamman med detta instrument och författaren kan nog slå upp ett muntert och klingande skratt till svar, om stadsbon med sina slitna nerver kallar denna glädje simpel, men hans läsare skola säkert helt lätt halka förbi de stycken, där han allt-

för mycket erinras om instrumentet i fråga — t. ex. det för öfrigt mycket lustiga »farväll» till en trolös vänd i Sveden från mister Johansson — för att dess hällre dröja vid dem där humorn är mera konstnärlig, och det finnes i samlingen ett rikt förråd af sådana. Vermländska låtar kallar förf. den första afdelningen i sin bok, en ypperlig samling af ofta med varm känsla tecknade bilder. Vi skola taga oss friheten anföra ett prof, den lilla dikten Lars i Kuja.

Vid Bymon på vägen till Byn
där bor Lars i Kuja i skogens bryn.
I hemmanet Byn, om jag ej tar fel,
de äga, han och hans käring,
en hundra-tre-tio-tredjedel
med äng och med åker och äring.

Men ängen är skäligen klen
och åkern mager och äringen sen,
ty allt som växer åt Lars är sten
och sten är dålig förtäring.
Men Lars har armar och Lars har ben
och gnidig och seg är hans käring.

Han plockar och gräfver och sliter och drar
och käringen spar,
den som spar han har,
af näfgröt ha de sin näring.
Och länsman kommer och länsman tar,
och Lars han sliter och Stina spar,
och fast han knappt äger skjortan kvar,
så tror Lars i Kuja på bättre dar,
så ock Lars i Kujas käring.

Det är först och främst författarens rika fond af äkta humor, som ger hans diktsamling sin prägel, men han har äfven andra strängar på sin lyra. Hvilken fin stämning hvilat det icke öfver en dikt sådan som »I skogen»! Och om det är sant som författaren antyder i sin inledningsdikt, att gitarren liknar hans nutid och dragharmonikan hans gångna tid, så har han dock visat sig vara herre öfver båda instrumenten och han har genom denna diktsamling gifvit oss rätt att hoppas mycket af hans framtida musik.

* * *

Lyrik och Fantasier, ballader och berättelser af Per Hallström är ett arbete, där den rena lyriken, stämningen är öfver

vägande, vare sig det är naturen eller människolifvet, som gifvit uppslag till dikten. I ena fallet som i det andra är målningen ofta mästerligt gjord, författarens sinne för naturen är fint förstående och hans sällsynt stora forntalang lämnar honom ytterst sällan i sticket. I en tid som icke utan skäl beskylles för att sakna lyrik, är denna diktsamling ett nytt bevis på att lyriken är evigt ung tillstädes, äfven när prosan tros beherska hela världen.

Det förekommer i samlingen en och annan satirisk dikt och vi kunna icke underlåta att anföra en sådan, den bitande sonetten om Ane hin gamle.

Liksom Peer Gynt är norrman, käck och ung,
som spelar originelt på skrytets skramla,
vårt lynne ock sig till en typ fått samla,
vår dyre Ane, Svears store kung.

Han älskade det pröfvade och gamla,
och, gammal själf, fann aldrig tiden tung.
Hvart år föll ned som guld i späckad pung;
att vinna fler han lät hvar hänsyn ramla.

Han offrade till Odin sina söner,
ty ungdomsmod fick vika i hans mening
för grå försiktighet, som faror siar.

Hell Ane, Svenskars Svensk! Ditt namn jag kröner,
du älderns visdom uti täck förening
med barnets oskuld, där ditt horn du diar.

Denna diktsamling kan ju anses nästan som en debut och den utmärker sig fördelaktigt framför hvad något lyriskt förstlingsverk i vårt land på länge bjudit. Är det en tillfällighet eller ett tidsdrag, att äfven i denna samling ung lyrik erotiken lyser genom sin frånvaro?

Af mest bestående värde är kanske den varma och gripande skildringen af Chatterton, den unge rikt utrustade skalden, som genom en frivillig död undandrog sig livvets misère. Det är en högstämd hyllning åt konstnärsstorhet och konstnärsstolthet, formad i ypperlig vers.

* * *

Af prosaförfattarne på vårt språk är det icke längre på allvar tal om att ställa någon vid sidan af Strindberg. Nu föreliggande tredje samlingen af *Tryckt och Otryckt* bär prägeln af

den mångfrestande, på ständigt nya uppslag öfverrike diktarens stora begåfning såväl som af hans rastlöshet. Af det förut tryckta innehållet är den historiska studien öfver franska insatser i svenska kulturen förut offentliggjord i denna tidskrift. I öfrigt är innehållet mycket omvexlande, äfven till värdet. Med största intresset skall allmänheten säkerligen mottaga »Fabler», små mästestycken af satir från skilda områden af lifvet. I »Måsarne» behandlas kvinnofrågan från Strindbergs kända synpunkt med öfverdådlig komik, i »Den heliga oxen eller lögnens triumf» lemnas ett bidrag till religionens och religionsfrihetens historia som i dessa Frälsningsarméns och officiella bigotteriets tider har en sorglig aktualitet, och lika lärerika äro de andra fablerna från olika områden. En sympatisk och träffande studie öfver Carl Larssons konstnärskap erinrar om den tid, då Strindberg i ungdomens dagar sysslade äfven med konstkritikerns otacksamma värf.

* * *

Efter rätt lång tystnad har Alexander Kielland åter utgifvit en roman. Dess innehåll angifves i dess titel, *Jacob*; den handlar om en man, som har till sin förebild den bibelska Jacob, »kjeltringen, der snöd sig gjennem Livet og endte som Patriark i Himmelen».

En stark satirisk ådra genomgår det mesta af hvad Kielland författat, men en satir mera beherskad af en öfverlägsen andes förakt än af indignationen. Det är med bitande kvickhet han hufvudsakligen behandlat norsk dumhet och norskt hyckleri: i hans nuvarande arbete har bitterheten blifvit något starkare.

Boken visar, huru man i Norge kan arbeta sig upp till rikedom och anseende, huru allt i samhället är lagdt till rätta nedifrån och upp till spetsen för den vinningslystnad, som aldrig blyges, det hyckleri, som aldrig blinkar, och Kielland har velat göra sin uppåtsträfvande bondpojke till en typ för en norsk selvmade man, som börjar med att stjäla så smått ur sin principals kassalåda och slutar som stortingsman och enväldsherre i sin stad. Som »rosinen i pölsen» kommer så denne grosshandlars utnämning till riddare af S:t Olafs orden, när hans smutsigt förvärfvade pengar hunnit »stinka ända till Stockholm» — ett utfall mot den officiella makten, äfven i Sverige, som säkerligen gjort författaren ett ogement nöje.

Kiellands styrka som berättare är sig lik, om han än på ett och annat ställe särdeles mot slutet af boken låtit sig ryckas

med af sin indignation i stället för att beherska den. Kielland har ju en tid varit tidningsredaktör i sin födelsestad och har säkerligen där samlat bittra erfarenheter både om det sociala och politiska lifvet i sitt land.

Idén att göra den judiske patriarken Jacob till en modern typ är icke ny i litteraturen: han som började med att bedraga sin broder för att under hela sitt lif fortsätta med att lura alla han kunde, både män och kvinnor, men alltid visste hålla sig väl med vår herre, har äfven i våra dagar alltför många motsvarigheter och hans historia inpräntas alltför samvetsgrant i hela det uppväxande släktet, för att hon icke skulle hafva frestat sedeskildrarne. I en liten novell, Mor Lenas pojke, har herr Geijerstam för något år sedan behandlat tanken i vår litteratur. Någon af dem, som nu känt sig träffade, har också passat på att beskylla Kielland för plagiat från nämnda novell. Det erinrar onekligen lifligt om den stackars sate, som här om året sökte skaffa sig berömmelse genom att ådagalägga det Georg Brandes endast var en stor plagiator, eller den tyske doktor, som nyligen bevisat att alla Lessings dramatiska skapelser och epigram äro stulna och att Lessings hela poetiska metod bestod i att importera andras tankar och gifva dem ut för sina egna.

Jacob står närmast Fortuna bland Kiellands äldre arbeten, men när han i denna sistnämnda roman skildrade den »fine» mannens ekonomiska kamp, så är det här en bild af den brutallare och plumpare uppkomlingens ekonomiska bana, som skänkes oss. Det är i alla fall en något förändrad syn på sitt fäderneslands unga krafter, som häri tagit sig uttryck. Författaren har kommit till det resultat, att om det finnes mycken ihållighet och tarflighet i de bildade lagren, så är det dock icke ett grand bättre med dessa herrar, som sprungit upp ur folkets egen rot och arbetat sig fram till det erkännande som penningen skänker.

Argentum non olet — det är vår tids devis.

* * *

Mikael Lybecks konstnärsnovell *Unge Hemming* kallar förf. själf karaktärsstudier och det är äfven häri hela dess intresse ligger. Det är en dyster dissektion af ett sjäslif, såsom nu för tiden sed är att nordiska författare börja sin bana. Man brukar säga om våra studenter, att de äro gubbar allesamman, då de komma från skolbänkarne, och att äfven de bästa behöfva några år, innan de blifva unga. Äfven våra författare börja med all-

varstunga gubbiner och Lybeck nästan mera än de fleste. Författaren är finne och som det säges nära släkting till Zakarias Topelius. Får man draga någon slutsats af detta debutarbets kynne, skulle i det yngre Finlands litterära kretsar nu herska ungefär samma uppfattning som en gång var allherskande i 80-talets unga Sverige. Den obestriddiga talang hvarom novellen vittnar hindrar icke att man vid dess genomläsning får ungefär känslan af, att det är ett af bemälda Sveriges äldre alster man har med att göra. Att efter denna novell ställa något horoskop för författaren är omöjligt.

* * *

Penningen, Emile Zolas nyaste arbete, skall befästa det intresse denne förr så fruktade naturalist nu vunnit i vida kretsar äfven i vårt land och skaffa sin författare nya vänner. Det har gått Zola, som det i vårt land går alla sjelfständiga utländska författare, hvilka bryta nya banor för konsten. Han har häcklats och beskylts för alla möjliga fel och synder, så länge som möjligt. När så den tid kommer, då man ej längre vågar använda Wirsénska metoder emot honom för att icke blifva alltför löjlig, -lätsar man sig alltid hafva satt honom högt, fastän man icke kan gilla hans trotsighet mot gammal konventionalism.

Som alltid vittna äfven här Zolas skildringar om den blandning af skarp iakttagelse, ihärdigt arbete för att beherska ämnet, oräddhet i valet af medel och fantastisk flygt, som gör författaren på en gång till naturalismens chef och till ett stycke af en romantiker.

Det är i denna roman penningen som beherskar allt, den framställes såsom den är, såsom alltings nerv i denna värld, såsom skapare af stora och nyttiga ting och såsom en förödelsens furste, med olyckor och brott i sitt följ. Hufvudintresset i skildringen knyter sig till börsen och börsspelet och bland Zolas föregångare finnes ingen, som med så intensiv kraft förmått för fantasien framställa denna utväxt på det moderna samhället. Den väldiga striden mellan den stora katolska banken och den store judebankiren är framställd med den verkningsfullaste konst, hvaraf Zola någonsin varit mäktig. Bakgrunden, det napoleonska kejsardömet, förefaller här som så ofta i Zolas romaner mera som ett löst påhäng än såsom en integrerande del och skildringen tillhör i mycket högre grad våra dagars republikanska Frankrike än kejsardömet. De småborgerliga förhållanden Zola älskar att ställa

vid sidan af sina skildringar äro i denna roman i vissa fall nästan ännu mera upprörande och i andra fall ännu mera idylliska än man är van vid. Man har, med allt erkännande af Zolas mästareshkap, svårt att värja sig för en känsla, att Familjen Rougon-Macquart börjar visa små tecken till att blifva gammal. En metod, äfven den yppersta, vinner icke på att för ofta upprepas. Det är väl ock en känsla af att så är som bestämt Zola att med det arbete, han nu tagit fatt på, *La Débâcle*, afsluta denna serie af bilder från det nuvarande eller nyssvarande Frankrike. För svenska läsare är emellertid denna lilla ansats till chablonmessighet af ringa betydelse.

* * *

Göteborgs stift under 1700-talet, af Wilhelm Berg, är ett i flera afseenden godt bidrag till vår kulturhistoria att döma af det för någon tid sedan utkomna första häftet, börjande berättelsen om rättegångar mot kättare. Göteborgs stifts presterskap har ju i våra dagar förskaffat sig rykte för högkyrklig renlärighet och en betydlig fanatism. Under 1700-talet tyckes man äfven icke mindre flitigt hafva värdat sig om den rena läran i stiftet och de uttryck intoleransen tog sig äro sådana att nuvarande biskopen derstädes kan anse sig hafva heder af sina föregångare.

Det är intressanta och värdefulla aktstycken författaren delgifver och skildringen är gjord med det objektiva lugn som höfves historikern äfven i skildringen af intoleransens orgier, om ock icke utan tillsatser af träffande omdömen. Svedenborgarnes öden såsom kättare i vårt land och särskildt inom Göteborgs stift torde vara för våra dagars allmänhet tämligen obekanta och de förtjäna att studeras i den förträffliga framställning författaren lämnat.

Öfver hufvud taget kan sägas, att det är en mängd lärorika drag ur vår kyrkas eller kanske hällre vårt kyrkoväldes historia som i arbetet lämnas, och hvilka just på grund af att detta ämne är så föga behandladt i arbeten, som äro riktade till hela den bildade allmänheten, förläna berättelsen ett dess större värde.

Rättelse.

I novellen »En farlig dröm», sid. 235 (förra häftet) rad. 14 står: sådan härlig växt; *skall vara*: sådan härlig röst.